

Kungl. Utrikesdepartementet.

Avd: _____

Grupp: _____

Mål: 35 _____

Gottlieb, Roland

Maier, Josef
Bergemann
Koch
Rödl
Felchner
Krechler
Fugger
Horn
Freimüller
Günther, Tobis
" , Wielfred
Koreen
Pammer
Huber
Manfred
Cyrus
Stelzer
Rensinghoff
Gottlieb, Rut
Waldschmidt
Skatulla
Armster
Thiede
Bergemann, Willi
Hath
Galffy
Poulsen
Harjo (Furumo)
Jäcker
Lorke
Meier, Herrmann
Biermann
Bentivegni
Piekenbroek
Akikusa
Supprian
Roedl
Laarmann
de Rivo
Mohrmann

Nitsche
Wallenberger, Raoul
" , Magda
Palmkron, Bernhard
" Rosina
Edvin
Kosemaa, Karl
Lauritzon, Alida
Söderberg el. Söderholm
Lauritzon-Kosema, August
" Johannes
Pariser
Lipen, Jöss
Sanden, Olof
Nitsche
Skans
Thiede
Skatulla
Bornschein
Tamvelius
Italiener
Gerbhardner
v. Walgenberg
Dietrich
Beernink
Bergström
Italiener
Nelson
Meissner
van Panhuys
Boose

Utdrag av bil. t. handbrev Reinius, Hamburg-Jarring
4.2.54. (samtal med Paul Koch)

Följande andra tyska legationstjänstemän hade vistats
i Lefortovskaja:

Konsulatsekretär Roland Gottlieb - början 1953 i lägret
Krokota, möjligen frigiven till Österrike. Troligen
gift med en svenska med förnamnet Karin. Tidigare an-
ställd vid Österrikiska beskickningen i Stockholm.

Utdrag av bilaga till hbr Jarring-Kumlin den 15.5.54.

(tyskar i Wladimir-fängelset)

Gottlieb, Angestellter der deutschen Gesandtschaft in Sofia,
durch Fernutteil zu 25 Jahren Straflager verurteilt.
Befand sich nach Aussagen des Österreichers, Josef
Maier, (s. unten) noch im Sommer 1952 in Workuta
im 40-ten Schacht.

Utdrag av bilaga till hbf Reinius-Lundberg den 21.7.54.
(samtal med Bergemann)

Vom 21.7.1948 bis 26.2.1949 zunächst mit dem Konsulatssekretär aus Sofia Roland Gottlieb (mit einer Schwedin verheiratet). G. war Wiener und als Kind zweimal in Schweden gewesen, hat später bei einer Festlichkeit seine Frau kennengelernt. War zuerst in Stockholm, kam dann nach Sofia. Auf dem Heimweg habe ich gerüchtweise erfahren, dass er in Warkuta als Assistent des Gefängnisarztes beschäftigt war, kam aber weg.

Utdrag av bilaga till hbr Reinius-Jarring 27.7.54.
(samtal med Bergemann)

146: Tillsammans med Gottlieb. Före Bergemann hade Koch varit cellkamrat med Gottlieb. Den 6.8.48 bortfördes Gottlieb, och Bergemann satt ensam till februari 1949.

Sedan Wallenberg och Rödl bortförts, hade Bergemann aldrig hört och än mindre läst om dem. Man brukade i allmänhet aldrig tänka närmare efter vad som hänt dem, som kommit bort från granncellerna: "Der Mann ist weg und interessiert nicht mehr". Under samtalets gång ändrade Bergemann detta påstående. Då och då hade nämligen Wallenbergs namn omnämnts, speciellt då man fick nya medfångar, med vilka man utbytte erfarenheter, namn på medfångar m.m. Bland annat hade han talat med Gottlieb om Wallenberg. Denne hade sagt, att Wallenberg troligen tillhörde en svensk bankirfamilj.

Utdrag av bilaga till hbr 7.4.55 Kumlin-Jarring
ang. samtal med Fred Felchner.

- - - - -
F. hade vidare varit i kontakt med eller haft under-
rättelser från den tidigare vid tyska beskickningen i Sofia
anställda tyske medborgaren Gottlieb, som fortfarande är fånge
i Ryssland och vars svenskfödda hustru är bosatt i Borås, Villa-
gatan 17. F. hade tagit kontakt med fru Gottlieb.
- - - - -

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTETTelegram

sjöborgsutredningen.

STOCKHOLM			29 juni	19 55
N:o	37	BUD	BIL.	
INK. D. N:o				
AVD.	GR.	MÅL.		
P	2	Eu ^I		

Svensk
Wien

För Allard från kabs. Intervjun med Gottlieb har givit svenska tidningar idén att beordra sina Wien-korrespondenter att förhöra hemvändande fångar om Wallenberg. Sådana förhör kan göra en fånge värdelös som vittne på grund av de många ledfrågor och allmänna upplysningar om Wallenberg han fått. Ju längre tid som går, ju svårare blir det att beteckna ett vittnesmål som spontant. Om uppgifter rörande i Svojet kvarvarande vittnen t.ex. tyskar publice-ras, blir vittnet säkert icke frigivet. Finns någon möjlighet att motverka fångar-nas uttalanden till pressen? Kan våra förhör påskyndas? Familjen starkt orolig och vill sända ned Philipp för att bedriva förhör. Kan detta tillåtas och bör i så fall kommissarie Danielson, representant för österrikiska polisen eller beskickningen vara närvarande? Vilka åtgärder bedömer Du efter kontakt med österrikiska vederbö-rande vara lämpliga? Understryk om det be-hövs för österrikarna, att frågan om Wal-lenberg på grund av dess inrikespolitiska bakgrund, dess intresse för världsopinionen och på grund av att alla högst uppsatta rys-sar deltagit i dess handläggning icke är att jämföra med vanliga försvinnanden i Sovjet.

Cabinet

Från . Wien

Avsant den telex 19 kl.

Inkom den 29/ 6 19 55 kl. 1840.

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

34.

Edert chiffer 37. För Kabinettssekreteraren.
Vederbörande österrikiska säkerhetspolis, som vi efter min återkomst kontaktat, lovat tillse att österrikiska myndigheter icke själva förhöra hemkomna fångar om Wallenberg. Man ställde sig däremot tveksam till vår begäran att erhålla fullständiga listor på fångarna, då man tydligen befara, att vi utan österrikisk medgivande skulle påbörja förhör på eget initiativ. Vederbörande lovade dock överväga vår begäran och snarast lämna besked.

Med anledning av Ditt chiffer 37 skall jag upptaga frågan om listorna med generaldirektören för offentliga säkerheten Krechler och samtidigt undersöka möjligheten att förebygga fångarnas uttalanden till pressen ävensom söka påskynda våra egna förhör. Då österrikarna befara, att beskickningen utan deras medgivande skall kontakta fångarna, skulle Philipps hitresa i nuvarande stund säkerligen ytterligare komplicera läget. Jag återkommer, så snart jag träffat Krechler.

För Din personliga information. Gottlieb, som under min vistelse i Sofia tjänstgjorde som kanslist vid tyska beskickningen där och bl.a. handlade passfrågor, var i själva verket en av Gestapos mindre agenter i Bulgarien.

Allard.

Utdrag av chifftertelegram nr 42, 2.7.55. från
UD till Wien.

- - - -

Primo. Gottlieb, adress Laekirchen 214, äm-
bar omedelbart resa till Sverige. Önskvärt han
kunde nås med hemställan ej uttala sig till tid-
ningsmän. Telegrafera resultatet.

- - - -

Från Wien

Avsant den telex 19 kl.

Inkom den 3 / 7 19 55 kl. 1905

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

40.

Edert chiffer 42. För Kabinettssekreteraren.

Primo. Har ännu icke kunnat få förbindelse Gottlieb, då telefonstationen Laakirchen stängd söndag. Söker ånyo ringa honom måndag morgon. Dock möjligt han avrest redan igår lördag.

Secundo. Vi fastställt, att uppgifterna tre svenska fångar, som mig veterligt icke förekommit österrikisk press, härrör från en av United Press härvarande representanter. Denne som idag bortrest anträffbar i morgon, då jag kontaktar honom.

Tertio. En general Poldi Fugger, som sedan länge intim vän till familjen Wallenberg, i dagarna återvänt rysk fångenskap till Wien. Om Du önskar, skall jag bjuda honom till mig och personligen förhöra honom.

Allard

KOPIA

Från , Wien

Avsant den TELEX 19 kl.

Inkom den 4/7 19 55 kl. 2010

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

41.

Vårt chiffer 40. För Kabinettssekreteraren.

Primo. Telefonerat Gottlieb, som lovat icke göra uttalanden till pressen och särskilt att icke angiva några namn. Han reser torsdag till Tyskland och återvänder till Österrike omkring den 15 juli för att rekreera sig i österrikiska alperna. Gottlieb avreser ca 10 augusti till Göteborg och Borås och ämnar vid lägligt tillfälle söka förbindelse med UD. Vi ha möjlighet att kontakta honom efter hans återkomst till Österrike.

Secundo. United Press' representant vägrade uppgiva namnet på sin källa dels av journalistiska principer dels emedan vederbörande är mycket försiktig och tystlåten. Han lovade dock framföra en vädjan till sin sagesman att snarast sätta sig i förbindelse med oss. Vederbörande nu på bilsemester anträffbar först efter återkomsten till Wien troligen i slutet av denna vecka. Krechler lovat söka få UP-representanten, som han väl känner, att namnge sin källa.

Tertio. Av de hemkomna österrikarna, som hittills preliminärt hörts, har enligt Krechler ingen sagt sig träffat svenskar. Denne därför förvånad över UD:s uppgift.

Allard

Avskrift av personligt och strängt förtroligt hand-
brev från envoyén Allard, Wien, till kabinetssekreterare
Lundberg, dagtecknat den 5 juli 1955.

För Din kännedom ber jag härjämte få översända av-
skrift av ett brev, som Gottlieb sänt oss efter vårt telefon-
samtal med honom igår.

Om jag icke hört något telegrafiskt från Dig kommer
jag att svara Gottlieb, att vi för vår del icke ha något att
invända emot, att han för pressen berättar om tyska beskick-
ningens i Sofia tillfångatagande och dylikt. Vår vädjan till
honom går endast ut på, att han skall avhålla sig från att
publicera uppgifter om Wallenberg eller om fångar, som kunna
tänkas ha haft möjligheter till förbindelse med Wallenberg
och detta senare av det skälet, att om en sådan fånge offent-
ligt namngives han förmodligen icke kommer att släppas av
sovjettryssarna.

Avskrift av avskrift.

Dipl.-Kaufm. Roland Gottlieb

Salzburg den 4 juli 1955.

Gaisburgstr. 32

Herr Legationssekreterare Braunerhielm
Kgl.Svenska Beskickningen,
W i e n .

I anledning av dagens telefonsamtal ber jag att få framföra följande i och för klargörande av situationen.

Vid ankomsten till Wiener Neustadt och i samband med det överväldigande mottagandet, som bereddes mig, interpellades jag bl.a. av tre svenska journalister angående leg.sekr. Wallenberg. Jag upplyste om de få fakta, som jag hade mig bekant men påpekade genast att jag överlag icke önskade några meddelanden i pressen vilka voro tendensiösa gentemot Sovjetunionen eller till äventyrs skulle kunna skada de tusentals utlänningar som fortfarande befinna sig i fångenskap. Tyvärr hade någon av journalisterna, vilka infunnit sig i mina släktingars våning i Wien, hunnit höra några privata meddelanden till mina släktingar. Efter ankomsten till Salzburg var jag minst sagt förvånad, när jag fick läsa ett kort reportage i Dagens Nyheter, som ställde bokstavligen allt vad jag sagt på huvudet. Då jag för ett par dagar sedan telefonledes fick ett erbjudande från Dagens Nyheters redaktion i Zürich att skriva några exklusivartiklar för omnämnda tidning framförde jag min indignation och avböjde tidningens förslag. Dessförutom påpekade jag för herr Horn från Expressen, vilken kom från Wien till Salzburg för att intervjua mig att jag ehuru väl med stor tvekan ville infria det tyvärr redan givna löftet men endast under förbehåll att i förväg få tillfälle att kontrollera det omtänkta reportaget.

Det ingår således fullkomligt i mina egna intentioner att vara så återhållsam som möjligt dels med hänsyn till mina egna planer och min egen säkerhet dels ock med hänsyn till dem som ännu befinna sig i fångenskap. Jag hade ävenledes från och med början haft den bestående avsikten att snarast möjligt efter min ankomst till Sverige göra ett besök i Kgl.Sv.Utrikesdepartementet för att redogöra för allt som kan tänkas

1296

vara till allmän nytta, Tyvärr kan detta besök förmodligen icke äga rum förrän tidigast i andra hälften av augusti månad. Jag vill därför icke hemlighålla att jag ävenledes mottagit ett anbud från United Press att skriva en artikelseria för 67 länder, varvid i främsta rummet följande punkter skulle vara av intresse: 1) tyska beskickningens i Sofia tillfångatagande 2) sovjetiska förhörsmetoder 3) förhållandena i fängelserna och fånglägren. Jag har förbehållit mig ett definitivt antagande eller avböjande av detta anbud till andra hälften av juli månad. Jag är personligen alls icke intresserad av publicitet. Med hänsyn till min närvarande finansiella belägenhet efter elva års fångenskap är detta anbud - det medges öppet - naturligtvis (och enbart) mycket lockande ur ekonomisk synpunkt. För att bättre kunna avväga alla pro och contra, tillåter jag mig därför taga friheten anhålla om ett meddelande huruvida Kgl. Svenska Utrikesdepartementet med sitt rådslag om återhållsamhet avsett endast alla spörsmål i samband med leg. sekr. Wallenberg eller därutöver åsyftade min egen person och problemet i vidare bemärkelse. Jag ber att få framföra mina värdsamma hälsningar till herr minister Allard och tecknar högakttningsfullt

Eder Roland Gottlieb

Avskrift av strängt förtroligt handbrev från
kabinettssekr. Lundberg till envoyén Allard,
dagtecknat den 17.7.1955.

Efter ett samtal med herr Philipp skulle jag vilja med-
dela Dig några reflektioner.

Av hans berättelse förefaller det som om han varit till
någon nytta vid Edra försök att hitta i de österrikiska irr-
gångarna. Får man ta honom på orden, skulle han rent av verk-
samt ha bidragit till att klarlägga de vägar, efter vilka vi
måste agera. Jag vore tacksam för ett omdöme från Dig på
denna punkt, då Philipp numera gör anspråk på ersättning för
sin resa.

Philipp berättade, att hos Oberrevident Hubert Freimüller
fanns uppgifter om en mängd balter, som varit i Sverige eller
har anknytning till Sverige, däribland nämnde han en Tobis
Günther, mekanier, född 1925, fadern anställd i svensk firma,
varit flykting i Sverige, skulle numera befinna sig i Ita.
I en vittnesrapport förekommer uppgift om en svensk, Gruenther.
Frågan är, om denne är identisk med Tobis Günther eller med
Eder sagesman, Wielfred Günther. Härtill blir det kanske an-
ledning återkomma. Det finns emellertid skäl i att hålla i
minne dessa uppgifter om balter. Vi agerar visserligen i
princip icke till förmån för balter, som är sovjetryska med-
borgare, även om de har en anknytning till Sverige i någon
form, men det är möjligt, att det så småningom kan inströmma
uppgifter om fler föregina svenskar i Sovjet, och att en kon-
troll i Wien skulle kunna visa, att det i själva verket rör
sig om balter.

Den viktigaste ledtråd Philipps sökande tycks ha givit,
är uppgiften på ett kartoteksblad hos Dr. Koren i Pammers
avdelning rörande Ernst Huber. Det är alldeles nödvändigt att
höra denne person, som tycks väntas tillbaka när som helst.
Pammer lär ha lovat att spontant meddela, när Huber kommer
tillbaka. Philipp har försiktigtvis icke visat något speci-
ellt intresse för Huber. Om beskickningen finge tillfälle
att se listor på varje återvändande kontingent, vore detta
kanske det diskretaste sättet att snabbt få kontakt.

Gottlieb kan sitta inne med intressanta upplysningar,

framförallt kan han troligen lämna uppgifter om andra fångar, som han vet eller tror sitta inne med upplysningar. Vidare är det mycket viktigt att utröna varpå han stöder sin uppgift om tidpunkten 1948. Det kan dröja länge, innan Gottlieb kommer till Sverige, torde det vara skäl att efterhöra om han inom överskådlig framtid återvänder till Österrike. I så fall bör han förhöras av beskickningen. Det kan ju också tänkas, att hans vistelseort i Tyskland är sådan, att det kan vara lämpligt att anförtro Bonn-beskickningen uppdraget.

Philipp var bekymrad för att de efterforskningar, som göres genom Röda Korset kan bli föga effektiva på grund av österrikiskt slarv. Det undandrar sig mitt bedömande, huruvida beskickningen kan göra något för att effektivisera dessa forskningar, till exempel genom kontakter med lokala Röda Kors-ämyndigheter.

Ditt telegram nr 46 är mycket intressant. Skulle personen ifråga vara agent, löper vi föga risk vid ett förhör, förutsatt att vi inte avslöjar något av vad vi vet i affären. Man kan ju inte helt utesluta, att hans uppgifter, om de är beordrade från Moskva, kan vara motiverade av en rysk önskan att på detta sätt komma ur affären. Särskilt intressant blir att se, om vederbörande kan lämna upplysningar om andra föregivna fångar, som varit i kontakt med den föregivne tysken.

35
Wien den 26 juli 1955.

Personligt och strängt förtroligt

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 17 juli i vad avser Gottlieb får jag meddela, att denne, såsom vi tidigare i särskild ordning inberättat, enligt sina ursprungliga planer avsåg att under senare hälften av juli och början av augusti rekraera sig i de Stärriska alperna. Först omkring den 10 augusti avsåg han att resa till Sverige, i första hand då till släktingar och vänner i Göteborg och Borås. Han förklarade sig emellertid, vid vårt samtal med honom, beredd att efter ankomsten till Sverige när som helst ställa sig till utrikesdepartementets förfogande för förhör.

Gottlieb uppgav vidare, att vi fram till hans avresa till Sverige skulle kunna nå honom genom hans bror i Salzburg. Tyvärr visar det sig nu, att brodern också är bortrest på semester, varför vi först i början på nästa vecka kunna utröna, var Gottlieb befinner sig och huruvida någon ändring inträffat i hans tidigare planer.

Därest Gottlieb således inom den närmaste framtiden reser till Sverige, förutsätter jag, att Ni själva önska förhöra honom. Om hans avresa emellertid skulle uppskjutas

abinettssekreteraren L u n d b e r g,

utrikesdepartementet.

ytterligare någon tid vore jag tacksam för besked,
huruvida Du önskar, att jag förhör honom, i vilket fall
jag antingen får uppsöka honom på hans uppehållsort i
Steiermark eller också kalla honom hit till Wien. I
senare fallet få vi dock räkna med att betala hans
resor och uppehälle i Wien, då han icke är en förmögen
man.

Sven Allard

Från Wien

Avsant den **TELEX** 19 kl.

Inkom den 29/7 19 55 kl. 1720

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

53.

För Kabinettsssekreteraren.

Primo. Efter Braunerhielms förhör med Manfred idag förefaller det mig övervägande sannolikt, att denne varken är sovjetagent eller identisk med Cyrus' anonyme sagesman. Manfred förnekar själv, att han känner Cyrus liksom denne förnekar, att han känner Manfred.

Secundo. Manfred uppgiver, att han i Wladimir suttit i samma cell som de tyska diplomaterna Stelzer och Rensinghoff, vilket gör de senares uppgifter om Wallenberg mera trovärdiga. Manfred jämte ett antal diplomater och högre officerare sutto i Wladimir i den s.k. generalsetagen. I Manfreds cell tidvis 14 personer, varibland de två ovannämnda tyska diplomaterna. Manfred tror, att Gottlieb som han träffat under hemtransporten från Ryssland vet mycket. Utförlig redogörelse samtalet med Manfred och våra intryck dennes person med tisdagskurier

Alb rd

1297

"Husmodern"
nr. 31. 2-9 aug. 55.

51

Min döde man lever!

En av min mans olyckskamrater
gick ed på att han var död.
Jag sörjde honom outhärligt.
Men så hände ett under.
Roland kom tillbaka efter
nästan tolv års rysk
krigsfångenskap. Detta är
historien om hans återkomst
och om mina ensamma år.

Det här kanske ni tycker är en enkel bild. Det är en kram, en varm innerlig kram mellan två människor som levt tillsammans som äkta makar under många år. Efter nästan 12 års fångenskap i Sovjet är de tillsammans igen. Det är Rut Gottlieb och hennes make Roland.

FÖR HUSMODERN AV RUT GOTTLIEB
(ÅTERBERÄTTAT AV SONJA MAGNUSSON)
FORTS. PÅ NÄSTA SIDA

Min döde man lever

(Forts. fr. föreg. sida)

De gifte sig 1935, Rut och Roland Gottlieb. Hon svenska, han österrikisk diplomat. Först tjänstgjorde han på österrikiska konsulatet i Stockholm, sedan på beskickningen i Sofia. Under kriget togs han till fånga av ryssarna och skickades till Sovjetunionen som civilinternad, dömd till 25 års straffarbete. Under sju kvalfyllda år hade Roland Gottlieb ingen möjlighet att meddela sig med familjen i Sverige. 1952 gick en hemvårdande tysk krigsfånge ed på att han i lägret i Vorkuta i Sibirien begravt en olyckskamrat vid namn Roland Gottlieb.

Fru Gottlieb sörjde sin make som död och lät med tung sorg sätta in hans dödsannons. Men 1953 kom ett brev från Tyskland där andra krigsfångar intygade att de talat med Roland Gottlieb så sent som juni samma år. Fru Gottlieb skrev och vädjade till marskalk Stalin men utan framgång. Endast tystnad följde. Endast ny väntan. Men i januari 1954 öppnades himlens port. Fru Gottlieb fick ett kort från sin make. Han var i livet. Han önskade av hela sitt hjärta att hans kära mädde bra. Han fick endast skriva några rader, men mellan raderna brann en längtan och ett hopp som inte behövde många ord. Midsommardagen i år hände undret. Roland Gottlieb kom med en krigsfångetransport till Wien.

Fru Rut mötte honom. Om den fantastiska återföreningen, om sina ensamma år och om makens upplevelser i fångenskapen berättar fru Rut Gottlieb med ensamrätt för Husmodern.

De fotos Roland hade med sig i lägret var hans käraste ägodelar. Den här bilden togs när jag väntade Gittan, om jag minns rätt har jag en svart eller lila Dirndtklänning på mig. Roland hör till de män som anser en kvinna vara vackrast när hon är havande.

Vid samma tillfälle, i juni 1944, togs detta foto av Roland och Karin. Roland hade fått tillstånd att resa från Sofia för att hälsa på oss som var i en liten by utanför Salzburg. När vi skildes den 16 juni var det för att inte träffas förrän om 11 år.

Många gånger under åren har jag läst igenom vår blå gästbok. Så många minnen från de lyckliga Stockholms- och Sofiaåren väcker den intel Sedan Roland försvann har vi skrivit många gånger: Åter har vi haft en angenäm kväll. Bara en saknas...

Fru Rut Gottlieb berättar: Vi ropade varandras namn gång på gång...

Guldkedjan runt min hals glittrar lite, jag kan se reflexen i glaset på resebyrå-affischen därborta. Du gav mig den på min 21-årsdag. Minns du det? Minns du också att det kom regndroppar i min slöja när vi gifte oss? Minns du hur ofattbart lyckliga vi tyckte vi fick vara när vår första dotter föddes? Har du gått igenom bit för bit av våra lyckliga år och våra svåra år precis som jag?

Javisst, jag vet att du minns. Dina kort det senaste året har berättat om det. Jag sitter i flygpaviljongen i Frankfurt och väntar på planet till Wien, det är visst försenat. I mitt knä ligger en cellophanpåse med några droppar vatten i för att liljekonvaljbuketten som jag ska ge dej ska hålla sig fräsch. Jag har två röda rosor också, jag fick dem av en väninna. Jag har min cyklamenfärgade sommarkläddning med det svarta mönstret och de svarta sidenklapparna. Klä dej inte för elegant, så mina vänner i går kväll, det är bättre att du möter Roland i något lugnt. Han har ju inte sett något av omvärlden på elva år.

Det springer folk fram och tillbaka i flyghallen. Själv sitter jag lugn. Är jag lugn? Eller nervös? Jag vet inte. Jag märker att jag hela tiden försöker tänka ett och samma: Han är inte med, förstår du. Han är inte med bara. Visst, du fick telegrammet men det kan ha blivit ändrat. Sânt händer.

Jag har en anteckningsbok med mej, det brukar lätta att skriva när huvudet är fullt av tankar. Den är blå, det är visst en av flickornas franska skrivböcker jag fått tag i. Och jag skriver:

Min otroliga, underbara resa till Wien.

Det tolfte året hade börjat. Det tolfte år. Är av ovisshet, oro och ångest, långa väntans år som kanske snart, snart ska vara slut. I morgon, inom ett dygn, ska jag stå ansikte mot ansikte med dig, min älskade make. Hur ska jag våga tro att detta är sant? Hur ska jag våga förbereda mej på återseendet glädje? Jag är så rädd, så ängslig att det ändå till slut kommer något emellan. Kanske du har blivit sjuk? Kanske har det blivit något fel på tåget du skulle komma med? Åh, det är så mycket, mycket som kan hända! Jag är så rädd!

Hur det känns? Vilka tankar som genomkorsar min hjärna? Min stackars hjärna som är så omskakad att den knappt kan återge en redig tanke. Men låt mig ändå försöka berätta hur jag känner det inför detta möte med den älskade efter 11 års skilsmässa. Ögonblicken, jag kallar dem för ögonblick, för det är ju bara 24 timmar kvar tills jag får möta honom, är fyllda av en lyckokänsla så stor att jag knappt förmår bära den.

Hur det kändes när telegrammet kom? Telegrammet som jag väntat på så och som jag i fantasien lekt med men ändå aldrig vågat hoppas på? Skulle jag verkligen få ett telegram där det stod: Roland

anländer till Wien. Nej, nej, jag skulle nog inte få uppleva den lyckan! Hur många gånger under årens lopp och särskilt nu de sista sex veckorna sen Österrikes förbundsminister Raab besökte Moskva och fick löfte om utlämnande av krigsfångarna, har jag inte gått till telefonen när det ringde. Nu, nu är det telegrammet. Nu säger dom det. Du ska bara lyfta luren och säga ditt nummer. Sen får du veta att han kommer. Men nej, det ringde aldrig från telegramrummet i Borås. Dag för dag gick och inget hände. Flickorna på kontoret visste hur nervös jag var och hur jag väntade. Två transporter kom, båda i juni men ingen Roland. Kanske till Karins födelsedag, intalade jag mig, kanske till Birgittas som är i augusti eller kanske inte förrän till jul?

Onsdagen den 22 juni klockan sex på eftermiddagen ringde telefonen. Jag hade nyss kommit hem från kontoret. Telegram från Wien, sa telegrafisten. Roland anländer lördag Wien Neustadt.

— Snälla, läs om det igen, sa jag och jag vet inte om jag viskade eller skrek.

— Ja, kära fru Gottlieb, sa telegrafisten, som hörd hur upprörd jag blev, vi har gråtit allihop här på telegrafan för vi förstod vad det skulle betyda för fru Gottlieb.

Det blev för mycket att, vara ensam om, ingen av flickorna var hemma så jag rusade nerför trappan till grannarna. Så dumt man bär sig åt! Roland ska komma hem! skrek jag. Sen sjönk jag ihop. Jag som tyckt jag lärt mig att behärska mig så och vara så stark! När jag skulle ta ett glas konjak som mina grannar räckte mig, darrade handen så jag knappt kunde hålla det. Jag som alltid kan trä på synålarna utan att darrar.

Så här efteråt kan jag väl närmast beskriva mig som inte riktigt tillräcklig.

Mina flickor var på landet, men jag måste ju tala om att deras Vati äntligen, äntligen skulle komma hem. Jag begärde samtal till alla tre flickorna Gottlieb. Det dröjde en bra stund innan alla var hopsamlade, bara äldsta flickan Ingrid, eller Ingi som vi kallar henne, hade varit inne. Karin och Gittan var ute och lekte. Stackars lilla Gittan hon hade knutat väldeliga över att behöva gå in. Inte förrän hon hörde att det var oerhört viktigt hade hon gett med sig. Sen sa jag så lugnt jag kunde:

— Älskade ungar, nu ska jag berätta något viktigt. Vati ska komma hem. Vi ha nyss fått telegram. Han kommer till Wien på lördag.

Efteråt sansade jag mej lite och drack en kopp kaffe. Jag tänkte att jag skulle försöka få ledigt från kontoret och fara ner som på måndag eller tisdag. Respengar hade jag sparat. Jag hade ju i alla fall hoppats att någon gång få användning för dem.

Efter en stund ringde telefonen igen. Det var en väninna till mej: — Rut, sa

hon, jag har hört att Roland ska komma hem och vad jag nu säger vill jag inte höra några protester på. Vi är tre familjer som har bestämt oss för att skjuta till en tredjedel var av flygresan till Wien. Vi vill absolut att du lyder. Du ska flyga ner och möta Roland på lördag. Det är bäst att du flyger fredag morgon, inte sant? Så hinner du träffa dina svågrar innan. Och du vet att vi av allt hjärta önskar dig lycka till.

Åh, visst skulle jag flyga! Hur hade kunnat tänka mej att vänta till måndag!

Ungefär 6.12 lördag morgon, alltså mid-sommardagen, skulle Rolands tåg komma in. Jag hade träffat mina svågrar, Rolands yngre och äldre bröder och deras hustrur. De var nere vid flygplatsen när jag kom med planet från Frankfurt. Vi grät och var rödda därför att orsaken till att jag kommit ännu var alltför ofattbar.

Vi var nere i god tid vid tåget, man kan aldrig veta om det kommer en timme tidigare eller senare än beräknat. Redan halv fem på morgonen startade vi, stationen vid Wiener Neustadt ligger ju också en bit utanför staden. Men tåget kom punktligt.

Det jag minns klart från ögonblicken innan är att mina svågrar sa åt mig att vänta vid stationshuset när tåget rullade in så skulle de försöka få rätt på Roland. Det var en förskräcklig trängsel. Jag lydde och stod där vid sidan om. Jag såg inte riktigt klart, kanske var det för att jag tagit av mig glasögonen, jag tyckte det räckte med mitt gråa hår som han inte hade sett förut. Tåget kom och var fullt av män i alla fönster och dörrar, män som skurrade och grät och vinkade. Det kändes mycket underligt.

Vad som sedan hände ska jag försöka berätta så gott jag kan, men det är svårt därför att det framstår suddigt och oklart. Jag kramade min konvaljbukett och mumlade igen som jag gjort de sista dygnen: — Han är inte med. Han är inte med, det är så enkelt. Du går härifrån när det lugnat sig lite och du ska inte gråta.

Sen kom Walter, Rolands äldre bror, springande. — Han är här, skrek han, Roland är här! Men du får vara beredd på att han äldrats. Äldrats — herregud, vad betydde det! Min svåger ledde mig några meter fram till ett kupéfönster. Jag var glad åt hans arm att stödja mej på. Jag kunde inte uppfatta någonting vad som hände runtom. Sen lyfte mina båda svågrar upp mig till kupéfönstret. Rolands händer fanns där! Jag tittade upp och mötte den blick som jag älskade så! Samma bruna, mjuka ögon som jag varit van att möta! Där fanns ingenting av fjärrskådande ishavsblick för det genom min hjärna och lika snabbt observerade jag att han såg frisk ut. Vi ropade varandras namn gång på gång och jag såg hur

(Forts. på sid. 41)

● Min döde man ...

(Forts. fr. föreg. sida)

Men jag ska inte gå händelserna i förväg. Jag är hemma i Borås nu sen några dagar och har börjat på kontoret igen. Jag har just varit nere vid stationen och vinkat av Ingi som ska fara till Vati och tillbringa några veckor med honom. De ska bekanta sig med varandra och besöka platser där Ingi var som liten. Om några veckor kommer hon tillbaka, hon och hennes Vati.

Inte var det svårt att skiljas från honom nu! Vad betyder några veckors väntan igen, nu när jag vet att han finns! Jag har förresten just fått brev från honom med morgonposten. Han mår utmärkt.

Det har inte varit särskilt lugnt sen jag kom hem, telefonen har ringt i ett, det har varit vänner som velat gratulera. Nyss ringde en dam som ville vara anonym som sa att hon fått höra talas om oss och blivit så röd och glad på våra vägnar att hon måste be att få lyckönska. På mitt bord står sex rosa nejlikor som en beaktat sänt upp, på det lilla bordet vid soffan står en bukett ängsblommor, också som gratulation.

De här dagarna jag ska vara ensam ska jag försöka smälta allt inom mig, än är jag likom inte riktigt vaken. Jag ska

Vi gratulerar

Kerstin Guldstrand, Hohög, 80 år den 2 aug.

HUSMODERNES FÖDELSEDAGSTÄRTA

Under veckan den 13—19 juli har följande personer uppvaktats med Husmoderns födelsedagstärta.

95 år: Eva Roth, Vislanda. 90 år: Lisa Eriksson, Långsele; Matilda Johansson, Kinna; Matilda Gustafsson, Askekärr; Lotten Johansson, Stockholm; Anna Bengtsson, Grums; Bernardina Andersson, Uppsala; Elma Svensson, Norra Värmdö; Betty Maria Bengtsson, Sollentuna; Elsa Henriksson, Malmö; Augusta Ek, Rydsnäs.

gå igenom hela vår historia; hur det började och hur det blev så svårt att skiljas därför att vi alltid fått vara så lyckliga, hur storpolitiska händelser som vi stod maktlösa inför rasade omkring vårt hem och sedan vårt äktenskap under elva år. Jag ska gå igenom alltihop som så ofta förr fast det känns mycket annorlunda nu. Jag ska föreställa mig hur livet blir i fortsättningen med Roland, barnens Vati. Och det är inte bara jag som fantiserar. Vår yngsta dotter, elvaåriga Gittan skrev så här i ett brev som hon skickade med Ingi:

Kära Vati!

Hur mår du nu efter alla elva fängelseår? Det känns lite konstigt att skriva till dig eftersom jag aldrig sett dig. Jag

gladde mig åt att Ingi får åka ner till Bonn, jag är inte alls avundsjuk men när jag fick Muttis brev kände jag hur lycklig Ingi skulle bli. Vad roligt det ska bli alla terminer med vad vi gör i skolan och när du hjälper oss med läxorna. Jag är glad att jag har en så snäll och duktig pappa som lär oss lite så vi kan komma nån vart i livet. Nu när jag ändå talar om skolan ska jag tala om mina betyg. Dom var skapliga i alla fall.

Nu kan jag inte skriva mer kära pappa men vi träffas nog snart och jag längtar efter pappa.

Puss och kram din yngsta dotter Birgitta.

Nästa nummer: Så började vår saga.

● Gott och nytt ...

(Forts. fr. sid. 18)

Sallad av spenat och strimlad skinka

Försök att få tag i riktigt mjäll och fin spenat. 1—1½ hg räcker till många tallrikar. Blanda den sköljda spenaten med strimmelklippt skinka och slå vid serveringen på vanlig vinägrettsås.

Vallmoströd

Gör en vanlig jäsdeg utan socker och med vatten som degspad. Baka ut den på olika sätt t. ex. till små runda bullar som läggs två eller tre ihop på smord plåt. När de jäst upp penslas de med ägg och beströvs rikligt med vallmoströd. Gräddas i het ugn.

Pristagare till Barntävling nr 23

5 kr vardera till: Karl-Erik Thors, Vingåker; Lars Thoreson, Skellefteå 2; Uno Pettersson, Töreboda; Sten-Åke Johansson, Ystad; Gun Olsson, Söderköping; Inger Gustavsson, Olofstorp; Tommy Paurell, Stockholm Va; Margareta Strand, Lidingö; Ingrid Nirlander, Stockholm; Tora Widerström, Malmö.

De utelämnade orden var: ledsn, myrorna, kaffe, benet, glad.

En enda Cadum-tvål övertygar Er varför Cadum är Frankrikes mest sålda tvål

Ni blir förälskad i honungsfärgade Cadum för dess franska parfymering, utsökt komponerad av 35 exklusiva dofter. Ni blir förtjust i Cadum för dess lanolinmättade, cremelika lödder, som tränger djupt in i porerna — gör hyn jämnare och ungdomligare.

Upptäck själv hur Ni kan få en underbar

genom Cadums 3 hemligheter...

1 Cadums hemlighet. Cadum har en diskret, härligt raffinerad fransk parfym!

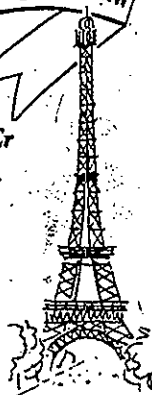
2 Cadums hemlighet. Lanolinmättade Cadum är som en smekning för hyn!

3 Cadums hemlighet. Cadums rikliga cremelika lödder gör hyn ren och fräsch!

Fråga efter Cadum — den finns i Er affär i både vanlig storlek och större. Tillverkas enligt originalrecept och med fransk originalparfym på licens från och under kontinuerlig kontroll av franska CADUM-fabriken.

En enda Cadum-tvål övertygar Er att även Ni kan få en underbar sammetsky

● Min döde man lever!

(Forts. fr. sid. 13)

käkpatriet arbetade på honom men jag kunde inte se riktigt klart för tårarna som strömmade. Någon skrek högt: Det blev sant! Det blev sant!

Det ropades i högtalaren att samtliga kunde lämna tåget, det skulle bli en officiell välkomsthögtid och förbundsminister Raab skulle tala på stationsplanen. Det var fullt med folk och Roland och jag stod tätt, tätt tryckta i trängseln, precis som förr. Han var nyrakad och fin och solbränd och hade bara lite valkar i händerna och var lagom slank eller kraftig vilket som helst, de sista veckorna hade de bara fått vila upp sig viskade han åt mig. Han hade en blårutig arbetsskjorta i flanel som kommit med något gåvopaket och ett par träningsbyxor och den där bulgariska skinnjackan vi köpte i Sofia en gång och en förskräcklig mössa fast den hade han inte på sig. Raab talade. Sen spelade orkestern Oh, Du mein altes Österreich och jag kände Roland spänna sig. För honom betydde det också att se sitt fosterland efter så många år.

Sen måste alla infinna sig i magistratsbyggnaden, det var några papper och sen fick var och en ungefär 20 kr i handpengar och ett livsmedelspaket. Alla hemvändande hade inte som Roland. Alla hade inte några mötande på perrongen. Nu slår det mig hur förfärligt det måste ha varit för dem.

Vi skulle äta lunch hemma hos gamla vänner till oss. Roland skulle ha ett bad först och främst. Jag hade hårpomada och rakvatten med mej, jag hade köpt samma märke som han använde tidigare och det gjorde honom glad. Bara detta — att få känna varmt, rent vatten och god tvål och hårvatten som luktade gott!

Efteråt klädde han på sig en av de vita nylonskjortor jag haft med. Vi hade inte köpt några kläder för övrigt eftersom vi inte visste om han ändrat sig i kroppen — det gjorde vi i Salzburg sen. Men han kunde ha sina gamla byxor, de var bara en aning stora i midjan. — Du får inte bli tjockare än du är sa jag, du är precis lagom. Då ställde han sig bredbent, tittade och log och sa: — Aha, jag kommer just från ett regilläger, nu börjar du bestämna genast!

Vilken dag! Vi var alla uppspelta under lunchen och uppförde oss som skolbarn på utflykt, pratade och skrattade. Min svägerska hade gjort wienerschnitzel, förstås, och en härlig grönsakssallad. På bordet stod de röda rosorna och liljekonvaljbuketten.

Kan ni förstå hur underbart det var att gå arm i arm igen? Att hålla honom i hand när vi

satt vid lunchbordet? Vi satt som brudpar, bredvid varandra, vid varje måltid. Att kunna vända på huvudet bara lite och tänka: Ser du han finns här! Du drömmer inte som du gjort så många gånger förr. Bara en liten smekning på kinden, en strykning på handen, ja, ingenting, blev så stort. Vi fann varandra igen, precis som förr, något annat hade jag heller aldrig tänkt. Men alla dessa år har gjort mig så lättrodd att jag gråter för det minsta. De här dagarna grät jag ofta. Roland var mycket starkare än jag fast jag såg hur han behärskade sig. Bara när vi stod, han och jag, vid hans mors grav på en liten kyrkogård utanför Salzburg grät han öppet. Han hade varit så fäst vid henne.

Sen skulle vi tillbringa tiden i Salzburg, jag hade fjorton dagar ledigt från mitt arbete och Roland hade lika lång tid tills han skulle till Bonn och utnyttja den rekreationsvistelse österrikiska staten skänkte alla hemvändande. Man kan ju kalla det en andra bröllopsresa men i så fall en bröllopsresa som präglades av tandläkarebesök. Att tänder hade gått för Roland och han måste få hjälp så snart som möjligt. Det blev tandläkaren morgon, middag och kväll och piller för värken och piller igen för det pinade honom svårt. Jag satt i väntrummet för det mesta men tandläkaren var rar och lät mig komma med in och stå bredvid stolen till slut.

Så vi njöt av allt detta! Så underbart att återse gamla platser där vi varit så lyckliga en gång, vi besökte bl. a. huset där vår yngsta dotter Birgitta föddes och skrev kort till henne därifrån.

Men ändå, jag tror det hade varit fullt tillräckligt att bara vara tillsammans igen. De där dagarna betydde att få bli förälskad igen och i sin egen make! Jag kommer aldrig att glömma hur underbart det var att återigen få höra förälskade ord och få komplimanger som jag vet kom från hjärtat. Och så underbart att tänka: Kamma dig nu, du ska ju gå och möta din man. Det är inte alls konstigt, du bara går ut och tar en taxi eller spårvagn till tandläkaren. Han kanske redan står och väntar. Nej, du blir inte besviken. Han finns där.

Och så lustigt att åter höra samma smeknamn som vi använde förr. Roland var precis lika artig och uppmärksam som han varit i alla tider, han kom ihåg alla söta ord han brukade säga. Han till och med petade mig i nackgropen när han hjälpte till med kappan på samma sätt som förr.

De elva åren var som de aldrig funnits.

(Forts. på sid. 42)

TÄVLA

om ett kilo kaffe!

VINN

på ert födelsedatum!

27

37

VECKANS LYCKONUMMER ÄR

Enkel, enkelt är det att vara med i den här tävlingen. Lägg ihop ert födelsedatum, siffror för siffror. Är ni t. ex. född den 19.3.1922 gör ni så här:

$$1 + 9 + 3 + 1 + 9 + 2 + 2 = 27$$

Ni kan vara född vilket datum som helst, huvudsaken är att slutsumman blir 27 eller 37.

Skriv ner ert födelsedatum på ett papper eller på kupongen på sid. 00 och skicka in det till Husmoderns Tävlingsredaktion, Box 3268, Stockholm 3, senast den sept. Märk kuvertet med »Kaffe 31» samt med det slutnummer ert födelsedatum bildar — alltså antingen 27 eller 37.

Dragningen sker under kontroll och varje vinnare skall vid anfordran kunna styrka sitt födelsedatum.

Nästa vecka: Nya lyckosiffror

Kopia

Ordren den 8/8 kl 18²⁰

35-

svensk wien

cabinet stockholm 225 8.8.55

60. foer jarring. gottlieb traeffas till den 15 augusti under
adress: c/o scharr, schuelerweg 2, born 8, vaestyskland.
anlaender sverige omkring den 20 och bor till 28 augusti i sin
sommavilla kap horn, moellesund, telefon namnanrop. fraan 28
augusti bor han med familjen i boraas = allard ++++

Avskrift av ch.tel.58, 10.8.55. från UD till
Wien.

För Allard från Jarring.
Ditt enclair 60. Vi avser låta Danielsson
förhöra Gottlieb i Borås.

I förra numret berättade boråsfrun Rut Gottlieb om återföreningen med sin make Roland, som rapporterats avliden i rysk fångenskap. Här skildrar hon bakgrunden, hur dramat började. — Vi var ofattbart lyckliga, men det är väl att man inte vet vad som väntar.

MIN DÖDE MAN LEVER. II.

FÖR HUSMODERN AV RUT GOTTLIEB
BERÄTTAT AV SONJA MAGNUSSON

Morgonen och kunde inte gå. — Du får ta med dig någon annan, sa hon. Vet du någon särskild? Det slog mig ögonblickligen: Roland Gottlieb, den där mörke pojken från Svea! Jag visste hans adress men inte telefonnumret. På den tiden var det minsann inte så fritt och enkelt som nu! Men det bodde en pojke i samma hus som jag som tittat lite på mig så jag tog mod till mej och bad honom ringa upp Roland och säga att Rut Lönqvist ville ha tag i honom. En stund senare ringde Roland.

Jag gick på operan och jag hade en blekblå klänning och var ganska nervös och efter operan gick vi på en liten restaurang fast jag visste att Roland hade förskräckligt magert, kanske han lånat pengar. Medan vi satt där fick jag mitt livs första kärleksförklaring: — Jag älskar dig, Rut, sa han. Jag vill gifta mig med dig. Du vet att jag är fattig och inget kan, men om fem år ska vi kunna gifta oss. Jag hoppas du kan vänta så länge?

Jag visste inte riktigt hur jag skulle bete mig, men jag såg att han var oerhört allvarlig.

Några dagar senare reste jag hem till Sverige. Roland och jag hade gjort upp att skriva och jag minns att mamma var förtvivlad över alla dyra porton, över ungars galenskap och över utlännningar som det i alla fall inte kunde bli något allvar med.

Så kom sommaren och Roland som skulle ha rest till Frankrike för språkstudier kom till Borås i stället. Inte passade det sig att en tjuguaars pojke kom hit för min skull! Nej, vi måste ha något skäl. Vi dolde det hela bakom att han skulle studera tyska och på något sätt fick vi det att passa in med hans övriga studier som egentligen var utrikeshandel. Pappa tyckte det var lite underligt och ställde till stort korsförhör när Roland anlände. Vad ville han studera? Vad hade han tänkt sig att se?

Vad Roland inte lärde sig om Borås stads historia och handel och textilindustri kunde ingen annan heller.

Min mamma som misstänkte att Rolands intresse för Borås ekonomiska och kulturella liv inte var så värst stort, frågade en dag vad han egentligen ville med sitt besök. Både mamma och pappa hade under tiden hunnit bli mycket förtjusta i honom. Efteråt har mamma berättat hur söt Roland var när han högtidligt anhöll om min hand. De satt i bersån och han förklarade gravallvarligt att han inget hade och inget kunde, men om fem år!

Roland stannade till hösten och vi lärde känna varandra litet bättre. Vi var varandras absoluta kontraster. Till utseendet för det första; Roland mörk i hy och hår och brunögd, jag blond och ljuslätt och med blågrå ögon. På bilder från den tiden ser jag förfärlig ut.

Till sättet är vi också helt olika. Roland har alltid varit allvarlig utan att fördenskull vara tung, han är ordentlig, tycker om att organisera och planera. Vi har en fåtölj hemma som på sätt och vis är typisk för honom, han har själv valt den också. Den är stor och ren i linjerna, inte vacker, står

stadigt, inga krusiduller, enkel och utan försök att göra sig annorlunda än den är.

Roland måste återvända till Wien och vi började vår brevväxling på nytt. Sen hände något som kom mig att inse hur pass allvarligt han tog vår förälskelse, själv var jag väl inte riktigt mogen än. Jag började svärma för en annan pojke här hemma, skrev inget öppet till Roland men han märkte att breven inte var så intensiva som förr. En dag kom det samtal till mig: Det var Roland, från Wien. — Rut, älskar du mig inte längre? ropade han.

Två dagar senare knackade det på min dörr på Sankt Görans sjukhus i Stockholm dit jag rest för att utbildas till laborant. Jag har väl aldrig blivit så förvånad. Roland stod utanför. — Nu ska vi klara upp det oss emellan, sa han. Och upplarat blev det.

1932 hade han avslutat sina studier och fick av en slump erbjudande om en plats som konsultsekreterare på Österrikiska konsulatet i Göteborg. Göteborg — två timmars resa från Borås! Han kom och som han kuskade fram och tillbaka på Smålandsexpressen som taget hette! Till slut döpte vi taget till Rolandsexpressen. Den 18 december, på Rolands födelsedag, förlovade vi oss. På min 21-årsdag i mars följande år fick jag guldkedjan jag hade på mig när vi möttes i Wien efter hans fångenskap och som jag fortfarande bär. Den har blivit lite tunn.

Så började vår lyckliga tid.

Två år senare fick Roland erbjudande att bli kanslichef på Österrikiska legationen i Stockholm, lönen höjdes och vi kunde gifta oss. Den 7 september 1935 vigdes vi i Ramnaskyrkan i Borås. Tidningsurklippet med bröllopsfotot har han haft med sig i Ryssland. Jag bar myrtenkrona och en vit satin fleur klänning och det kom regndroppar i min slöja när vi steg ut ur kyrkan och var man och hustru. Somliga säger att det betyder stor lycka, andra säger tvärtom. På vårt äktenskap har sannerligen båda delarna slagit in.

Men jag ska inte glömma, innan bröllopet var jag två månader i Wien hos Rolands mamma! Vi skulle bekanta oss förstås, men kan någon tänka vad jag skulle göra dessutom? Det är så typiskt för Roland. Jag blev helt enkelt ditskickad för att lära mig laga hans älsklingsrätter! Han hade gjort upp en lång lista som jag skulle lämna till hans mamma och se till att jag lärde mig ordentligt. Det var wienerschnitzel först och främst men också goulasch, knödelar, soppor och desserter och hans mor skrattade när hon fick listan. Men det var mycket nyttigt för mig.

Rolands mor var från Kroatien som tillhör nuvarande Jugoslavien. När Roland var i Sverige som krigsbarn och kom hem och berättade om Sverige som paradiset på jorden brukade hon säga att Sverige hade stulit Roland från henne. Sen blev det ju inte mindre sanning när jag kom med i historien men hon blev själv mycket förtjust både i Sverige och mig, jag minns hon brukade kalla mig solen i sitt liv.

(Forts. på sid. 41)

Plötsligt hörde vi ett fruktansvärt skrik. Jag kan fortfarande höra detta skrik och känna den vanvettiga skrällen när jag rusade ut i köket.

Vi försökte att inte tänka på "i morgon", men bakom våra lyckliga dagar stod avskedet som ett svart, hotande olycksmoln.

I nöd och lust

Jag måste både le och gråta när jag drömmer mig tillbaka. Vårt liv har varit höjder eller avgrunder, aldrig lugn raksträcka.

Den 7 september 1935 vigdes vi i Råmna kyrkan i Borås, fem år efter den januardag i Wien då vi träffades första gången.

Bröllopsresan gick till Rhendalen. Underbara dagar! Ungefär så såg Ingi, Karin och jag ut sista gången Roland såg oss.

Han såg trevlig ut. Först fäste jag mig vid de mjuka, goda ögonen.

Pappa tyckte det var underligt när Roland kom till Borås. Det blev stort korstörhör.

— Rut, älskar du mig fortfarande, ropade Roland i telefon från Wien.

Regndroppar föll i min slöja när vi steg ut ur kyrkan som man och hustru. Ett gott eller dåligt omen?

När jag tänker på Rolands och mitt äktenskap måste jag gå så långt tillbaka i tiden som till min barndom. Den hör intimt samman med hela vår historia därför att den var min enda bakgrund när vi började och min styrka till vad vi sedan fick uppleva.

Ett av de bästa betyg mina föräldrar nånsin fått var ett brev som Roland skrev till dem från vår bröllopsresa. Jag har brevet kvar efter mina föräldrar: »Fyra dagar har nu gått sen den härligaste dagen i mitt liv då allt det blev verklighet som jag hoppats, drömt och arbetat för i så många år», skrev Roland. »Jag måste tacka Er för allt vad Rut fått med sig på sin livsväg tillsammans med mig av sina uppoffrande föräldrar både i materiell och inte minst i annan bemärkelse. Allt detta måste jag tacka Er för ty det är den bästa borgen för en livslång lycka som enligt vår övertygelse aldrig kommer att lämna oss.»

Jag är född i Borås. Min pappa som var arkitekt hade ritkontor i våningen där vi nu bor. Min barndom var mycket lycklig, ja, jag kan inte påminna mig någon enda gång jag blivit besviken på mina föräldrar. Jag gick mina folkskoleår och åtta år i samma läroverk våra flickor nu går i, vi hade till och med några lärarinnor gemensamt. Jag var mycket normal, såg ut som de flesta, var frisk och hade inga komplex annat än för mina ben som jag tyckte var för kraftiga. Jag läste dikt, fick ha tillställningar hemma och älskade dans. — En man som kan dansa är förutsättningen för att jag ska bli lycklig, brukade jag säga. (Roland kunde förstås inte dansa, men han fick snart lära sig.)

Efter skolan var jag ett halvår i Berlin och såg efter en liten, sjuklig, sjuårs pojke. Som uppmuntran bjöd föräldrarna mig sedan till Wien där vi hade bekanta. Jag var arton år, jag skulle till Wien och enbart roa mig. Livet lekte.

Min syster Ingrid som tidigare varit där hade sagt åt mig att gå till Svensk-Österrikiska Föreningen för där fanns en massa trevligt folk, de flesta utlandssvenskar men också österrikare som varit i Sverige som krigsbarn och därigenom blivit intresserade av Sverige, föreningen Svea hette den visst. Jag gick dit en rå januardag med snömodd på gatorna, året var 1930. Den första jag träffade var Roland men det visste jag inte då. Han satt i det lilla biblioteket, han hade uppsikt över böckerna och jag tyckte han såg trevlig ut. Det var blicken jag först fäste mig för, mjuk och brun och vänlig. Han satt och rökte och bjöd mej också. — Nej, tack, sa jag, jag har egna cigaretter. Förresten smakar era österrikiska inte gott.

Det slutade med att jag tog en. Så började vår saga. Söndagen därpå träffades vi igen på en utflykt till ett gammalt slott i Wienerskogen och under de följande dagarna träffades vi några gånger. Jag fick veta att Roland varit flera gånger i Sverige som krigsbarn och att han redan då, som liten pojke, bestämt sig för att en gång i tiden gifta sig med en nordisk flicka.

Sen kom kvällen när vi skulle gå på operan, den dam jag bodde hos och jag, vi skulle se Mignon. Hon blev sjuk på

En gränslös ofattbar känsla strömmade genom mig när Roland någon timme efter vårt första barns födelse kom in och kysste mig. Så duktig du har varit, sa han.

● I nöd och lust

(Forts. fr. sid. 25)

Efter tio månaders äktenskap föddes vår dotter Ingrid. Vi kallade henne för Ingi från början och som barn fick hon alltid heta Spatsi därför att Roland tyckte hon såg ut som en liten fågelunge, men det får vi aldrig säga nu. Hon föddes midsommarafton 1936. Midsommardagen nittion år senare möttes hennes far och jag på stationen i Wien. Är det inte väl att man inte vet vad som ska hända?

Ingis födelse var det första stora ögonblicket i mitt liv. Jag minns som i dag vilken gränslös, ofattbar lyckokänsla som överväldigade mig när Roland kom in någon timme efter förlösningen och kysste mig. Jag såg hur röd han var och hans hur stolt och glad han var över mig och över att vara far och hur duktig han tyckte jag varit.

Så kom de kritiska åren innan krigsutbrottet. Österrike anslöts till Tyskland och Roland fick flytta från Österrike-legationen till den tyska på Lovslagaregatan. Ett år senare föddes vårt andra barn, vår son Helmut, som skulle gå bort helt liten.

Vid krigsutbrottet flyttades Roland till Berlin. Det blev upptakten till våra ångsliga, oroliga år. Vårt hem i Traneberg måste upplösas, möblerna packades

ihop för att inte packas upp förrän tio år senare. Barnen och jag skulle komma efter till Berlin hade vi bestämt men ett helt år gick utan att vi lyckades få någon bostad och då Roland och jag endast träffades de få gånger han fick resa och hälsa på oss. Under tiden blev han utnämnd till biträdande handelsattaché i Bulgariens huvudstad, Sofia. Dit kunde barnen och jag också flytta, där fanns en femrumsvåning som väntade.

Vårt tredje barn, Karin, föddes i Sofia. Numera brukar flickorna kivas om var det är finast att vara född, i Stockholm eller Sofia eller St. Gilgen i Österrike, där Birgitta kom till världen några år senare.

Mitt livs andra svåra slag kom när vår Helmut dog. Det första svåra jag upplevde var när han föddes, har var nämligen harmmynt, men med skickliga kirurgers hjälp kunde felet botas. Minnet av den fruktansvärda dagen är lika klart som var det igår. Vi hade storrengöring och jag satt i matsalen och läste läxor med Ingi som då börjat i första förberedande. Plötsligt hörde vi ett fruktansvärt skrik från köket. Jag kan fortfarande höra detta skrik och känna den vanvetliga skrällen när jag rusade ut i köket. På golvet låg Helmut översköljd

av kokhett vatten. Efter tre dagar, dagen före vår bröllopsdag, dog han. Enligt lag måste alla döda begravas inom 24 timmar därför att hettan var stark och risken för epidemier stor. Så kom det sig att vår son begravdes den 7 september, Rolands och min bröllopsdag, två och tre kvarts år gammal, på sjätte året efter vårt bröllop i Ramnaby kyrkan, hundratals mil därifrån. En evangelisk präst jordfäste honom. Jag hade en bukett av blå och gula blommor som en symbol för Sverige.

Efter detta var jag som bedövad. Mödrar som själva mist sina barn vet hur jag kände det. Han var så söt, Helmut. Rolands mamma brukade säga att det var som att se in i himmelriket att titta in i Helmut's ögon.

Kriget rasade över Europa. I Sofia hade vi ingen särskild kännning av det förrän hösten 1943 då fruktansvärda bombangrepp förstörde stora delar av staden. Ingi som då var tillräckligt stor för att förstå repade sig inte på flera år från dessa hemska, blodiga, överkliga skräckdagar.

Roland lyckades få tillstånd för barnen och mig att följa med ett flygplan till Wien för att därifrån fara till Dötleinsdorf, en liten by i närheten av Salzburg. Roland skulle stanna i Sofia.

Dötleinsdorf — ah, vilken förskräcklig tid! Jag var orolig till döds för Roland, hur skulle han klara sig i Sofia där bombangreppen kom, allt tätare och ingen gick säker? Jag hade ändå inte repat mig efter chocken från Helmut's död. Och jag var i grossess igen.

I Dötleinsdorf var världen slut. Vi bodde i ett mycket litet rum därför att det andra utrymmet behövdes till handgratner och vårt sällskap var grisar och kor.

Den våren var den sista som jag skulle skratta och känna mig lycklig på många år. Roland skulle komma! Han hade fått tillstånd att fara till oss. Vi försökte att inte tänka på i morgon, för i morgon var en dag mindre och nästanstans där borta bakom våra lyckliga dagar stod avskedet som ett svart olycksmoln.

Den 16 juni måste Roland återvända. Det var en vacker dag. Roland tog farväl av barnen och de grät.

Själv förstod jag kanske inte riktigt hur allvarligt det hela var, men det kändes ungefär på samma sätt som vid Helmut's död. Man stod inför någonting ofattbart, något man skulle velat slå och kämpa mot men stod fullkomligt maktlös inför.

(Forts. i nästa nr)

Amerikanska

Läkare bevisar att Palmolive's skönhetsvård ger Er vackrare hy på 14 dagar!

Redan första gången upptäcker Ni att Palmolive på samma gång renar och förskönar. Palmolive är så mild, så ren — dess underbara, väldoftande lödder är all skönhetsvård Ni behöver.

Kom ihåg...

att 36 amerikanska läkare genom 1285 vetenskapliga prov bevisat, att Palmolive's skönhetsvård ger de flesta kvinnor renare, jämnare, ungdomligare hy! Prova själv i Ert hem och se resultatet inom 14 dagar.

Massera in Palmolive's extramilda, rena lödder under 1 minut. Skölj och klappa huden torr. Gör detta 2 gånger om dagen. Och Ni får...

- ★ KLARARE HY
- ★ RENARE HY
- ★ JÄMNARE HY
- ★ FRISKARE HY

Mer än tvål — ett skönhetsmedel

Även i badstorlek

Från Köln

Avsant den telex/ 19 kl.

Inkom den 15 / 8 1955 kl. 1730

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

25.

För Jarring. Från rysk fångenskap hemkomne Roland Gottlieb, vars svenskfödda maka bosatt Bo-rås, lär för närvarande befinna sig Bonn. Då Gottlieb torde varit kontakt beskickningen Wien, utgår jag ingen åtgärd vår sida påkallad. Gottlieb upp-ges ha för avsikt närmaste tiden besöka Sverige.

Göransson

KOPIA KOPIA

"Husmodern"
nr. 33. 16-23 aug

Min flickor blev räddningen i min stora ensamhet. Men ibland kändes ansvaret som en tyngd. Då tänkte jag alltid: hur skulle Roland ha gjort

MIN DÖDE MAN LEVER. III.

Spar dina tårar!

För *Husmodern* av Ruf Gottlieb
återberättat av Sonja Magnusson

— Spar tills du bättre behöver
dem, försökte min dotter trösta mig
i min stora ensamhet. Med min
man, den österrikiske diplomaten Roland
Gottlieb hade jag kommit till Sofia.
Kriget drev barnen och mig till
byn Dötleinsdorf. Roland hälsade på oss
en sista gång. Sedan var han borta.

*Ett slott för representation
ett hotell för ärade gäster
men främst ett hem med trevnad
och television och "svävande kök"
är kung Frederiks fartyg.*

Fr. v. prinsessan Anne-Marie som lätt blir sjösjuk, tyvärr, drottning Ingrid som har sitt handarbete med ombord, Benedikte som skulle vilja bli sjöofficer, kungen som har diplom på att han kan segla, tronföljerskan Margrethe, som också intresserar sig för allt som har med sjön att göra.

T. v.: »Dannebrog», den vita yachten på 750 ton, har kung Frederik ärvt av sin far, kung Christian, som lät bygga det vackra fartyget 1932. »Dannebrog» har 60 mans besättning — kökspersonalen medräknad. Då kungafamiljen inte seglar ligger fartyget vid »Lange-Linie» i Köpenhamn.

När »Dannebrog» under kryssningen i Östersjön anläpte Borgholm var prinsessan Sibylla och hennes hemmavarande tre barn (Birgitta, Christina och Carl Gustaf) kungaparets gäster. Vid kaffet konverserade prinsessan Sibylla med den danska kammarherren Juul och hans svenskfödda maka.

"Hade vi haft all världens pengar hade vi ändå inte kunnat göra någonting..."

Tåget som förde Roland tillbaka till Sofia försvann. Jag återvände till Dötleinsdorf. Min långa, långa väntan hade börjat.

Juni gick, juli och augusti. Roland och jag brevväxlade under tiden och jag fann mig ganska gott tillrätta. I september födde jag vårt fjärde barn, en liten flicka. Vi hade funderat på namn medan Roland besökte oss på förlossningen men när jag fick telegrammet från honom efter förlossningen visste jag: Jag hälsar min dotter Birgitta Gunilla, stod det. För mig var det svårt att veta att Roland inte skulle komma in och omfamna mig efter förlossningen som han gjort de tre gångerna tidigare, men jag fick ändå omedelbart en hälsning från honom: Hans mamma gav mig en ring med en smaragd och två briljanter som Roland hade gett henne för att hon skulle ge mig när vårt fjärde barn kommit till världen.

De kaotiska dagarna före och efter Tysklands kapitulation blev en ångslans tid. Genom tidningarna fick jag veta att legationen i Sofia hade upplösts. Men där stannade ingenting om vårt legationspersonalen tagit vägen. Jag väntade på meddelande från Roland, väntade och väntade dag efter dag, hoppades och tänkte, med nästa post! Men ingenting kom.

Var kunde Roland finnas? Var han död? Låg han sårad någonstans? Några dagar hoppades jag att han blivit förd till Turkiet för därifrån visste jag att han snart skulle bli utväxlad. Var kunde han finnas? Så jag undrade dessa dagar medan jag vandrade till postlådan, ammade och bytte på lilla Gittan, lekte med Ingi och Karin och försökte att inte verka nervös när jag gick min tur till postlådan igen. Jag ville inte, vågade inte tänka på Ryssland.

Hur ska jag kunna beskriva dessa första år när jag ingenting visste? Jag trodde ju han var död, jag ville inte tro det, men var, var fanns han? Kunde han inte meddela sig alls? Man talar om att man kan få kontakt med människor som man älskar mycket, att man kan känna på sig saker och ting. Jag måtte inte vara mottaglig, jag kände inget som helst som kunde ge mig besked, trots att jag tänkte så starkt på Roland som det är möjligt för en människa att tänka på en annan. Jag fick ingen visshet. Jag bara undrade och frågade inom mig själv.

Till slut måste jag erkänna att jag innerst inne trodde att Roland antingen var död eller förts som fånge till Ryssland. Ibland när vi lekte, barnen och jag, kunde Ingi som då var nio år plötsligt stanna upp och säga: Tänk om bara Vati (pappa) och Helmut va med också!

Ingi är det enda av barnen som liknar Roland, hon har hans bruna ögon. Helmut, vår pojke som dog, var ljus och både Karin och Gittan är blonda och ljusögda.

I oktober, ett år efter Gittans födelse, fick jag genom radion höra att Svenska Röda Korset skulle sända flyktbussar från Österrike. Det var min enda chans att komma hem! Så jag längtade hem,

hem till mamma och pappa, som skrivit och varit så oroliga för min skull och som skulle kunna hjälpa och trösta mig i min ångslan! Jag var österrikisk medborgare genom mitt äktenskap, men eftersom jag var svenskfödd fick jag följa med en flyktningstransport från Wien. Det var en ansträngande resa. Gittan var bara fjorton månader, men ändå var det något så underbart att veta att om några dagar skulle jag få prata med mamma och pappa om allt som oroade mig, att det överskuggade allt annat. Det var fem vita bussar fulla av mödrar och barn. Känslan när vi steg ombord på svenska färjan i Köpenhamn kan endast jämföras med när Roland och jag vigdes och när barnen föddes. Vi fick wienerbröd och cigaretter på färjan och jag minns också hur jag glädde mig över att se hela hus och åt järnvägsvagnarna som hade hela fönsterrutor och golv som i mitt tycke blänktes som guld. Efter de nödvändiga fjorton dagarna i karantän kom pappa och hämtade oss för att ta oss hem till Borås. Hemma hade mamma gjort i ordning smörgåsar med ägg och ansjovis och barnen fick bokstavskex i såna där cellophanpåsar. Vi var hemma igen och det var en stor lättnad trots oron för Roland.

Den första tiden i Sverige var både lycklig och svår. Det var en upplevelse att se lyckliga, friska människor som inte förlorat anhöriga i kriget och att kunna gå fritt omkring utan rädsla och få sitta vid dukat bord och äta gott utan att tänka på att spara till nästa mål. Men många gånger den första tiden måste jag rusa upp och lämna min mammas goda mat orörd. Jag kunde inte sitta här i lugn och ro och äta när jag inte visste hur Roland hade det! Skulle jag äta till överflöd om Roland, svårt? Småningom lugnade jag mig och begrep att det vore galenskap att riva upp mig för såna saker. Jag fick helt enkelt inte strejka. Barnen måste ha en mor.

Jag försökte att inte visa min oro för barnen, men ibland när känslan och smärtan blev för stora kunde jag få utbrott då jag skrek som ett djur. Det var alltid värst vid våra födelsedagar och andra högtider. Jag minns särskilt en midsommarafton när Gittan och jag var ensamma hemma. Det var vackert väder men vi hade gått och lagt oss redan vid niotiden för att försöka somna ifrån allt ihop. Jag kunde inte sova och tankarna överväldigade mig. Jag brast i hejdlös gråt. Gittan vaknade och kom intassande: Lilla mamma, spar dina tårar tills du bättre behöver dem, sa hon. När ska jag behöva dem bättre, tänkte jag, men Gittan var så rörande när hon försökte trösta mig att jag till slut kände mig bättre.

Vi hade hela tiden fått vara friska och nu efteråt förstår jag hur mycket vi ändå blivit skonade ifrån. Hur skulle det ha gått om jag blivit sjuk! Hur mycket mer hade jag inte fått ångslas om barnen varit klena!

Mina föräldrar kunde inte försörja mig hur länge som helst och jag måste tänka på att få ett arbete. Min första inkomst tjänade jag genom att göra speglar. Jag fick uppslaget till en jul när jag inte hade pengar men ändå ville ge en väninna en liten sak. Som ung hade jag lärt mig att göra små söta toalettspeglar av runt spegelglas och rynka siden på baksidan. Så slog det mig: Varför inte försöka sälja? I en väldig fart gjorde jag en provkollektion och gav mig av till en parfymaffär här i Borås. Det gick faktiskt ganska bra! Jag reste till Stockholm och Göteborg när jag blivit lite modigare och köpte till och med en orderbok trots att jag inte hade en aning om de olika kolumnerna. Jag minns vilken gräsligt dålig smak jag tyckte de affärer hade som inte köpte mina speglar.

Sen fick jag arbete som vikarie för en mottagningssköterska hos en läkare i Borås, jag hade ju min laboratrisutbildning. Efter det skrev jag maskin på Atvidaberg och 1948 fick jag platsen på handelskammaren som jag fortfarande har.

Året dessförinnan hade min mamma gått bort. Än en gång fick jag känna hur smärtsamt det är när den som familjen bygger på rycks bort. Pappa tog det också mycket hårt, de hade varit gifta i femtio år.

Under hela denna tid hörde jag ingenting från Roland.

Vi hade fått trevligt i vår lilla våning, barnen och jag. Men alla dagar, alla kvällar, alla nätter när jag gick på gång upprepade för mig själv: Roland, Roland, älskade, var finns du? Har du det svårt? Kommer du nånsin hem? Ibland på kvällarna när barnen satt vid läxorna och jag med ett handarbete kunde jag plötsligt tänka: Om du lyfter huvudet och ser upp står Roland i dörröppningen. Han står mellan de bruna draperierna och ser på er och ler så där ömt han brukar och så får han syn på pipan på askfatet och säger: Åh, där har du lagt min pipa!

Eller när jag hörde ytterdörren slå igen och någon komma i trappan sa jag till mig själv: Det är Roland som kommer. Hör du inte att det är hans steg? Nu, nu tar han i dörren.

Men det var aldrig Roland och mina fantasier hjälpte bara för stunden.

Naturligtvis kunde jag också skratta och tänka på annat, jag började ungås med mina gamla vänner igen, de allra flesta hade jag kvar sen skoltiden och vi gick hem till varandra på små tillställningar. Det skingrade tankarna och jag kunde känna mig glad, men sen, när jag var hemma ensam igen, kom alltsammans igen och oftast starkare än i vardagslunken till arbetet. Jag tyckte det var så förfärligt, fruktansvärt tomt och hopplöst. På kvällarna innan jag somnade, i drömmen, när jag vaknade och klädde mig och gick till arbetet — alltid fanns frågorna i bakgrunden. Särskilt vinterkvällarna när det var kallt kunde jag bli utom mig. Här (Forts. på sid. 44)

Vad gör Ni för Er figur?

WASA

MJÖLKBRÖD

den slanka linjens bröd

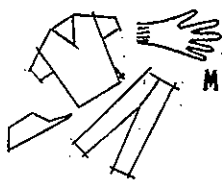
Bryt ett par bitar Wasa Mjölkröd i filmjolk så får Ni för mindre än en 25-öring (2 bitar Wasa Mjölkröd och 1/3 liter filmjolk) en härlig Wasa-rätt, som gör Er mätt men lätt!

Ni som tänker på figuren har dubbel anledning äta Wasa Mjölkröd. Det är fattigt på kalorier — men rikt på näringsämnen, som inte får saknas i den strängaste avmagringsdiet: alla rågkornets värdefulla beståndsdelar (detta läckert ljusa bröd bakas av helmalen råg) och högvärdig mjölkäggvita — utan fett!

Idealiskt brytbröd
för filmjolk
och soppor

1,7 öre biten

**BARNENS
EGEN
MODETIDNING**

BARN GARDEROBEN

• Spar dina tårar!

(Forts. fr. sid. 29)

satt vi i ett varmt trevligt rum och hade det bra! Var fanns Roland? Frös han? Levde han?

Midsommaren har alltid varit händelserik i vårt äktenskap. Till midsommaren 1950 fick vi det första livstecknet från Roland, efter sju års ångslan och oro. Det kom ett brev med tysk poststämpel. Det var från Westfalen, från en tysk krigsfånge som kommit hem. Han skrev ungefär så här:

Jag har i lägret i Vorkuta i Sibirien varit tillsammans med er make, Roland Gottlieb. Han mår bra och önskar att ni inte ska vara oroliga för honom. Roland Gottlieb är mitt ljusaste minne från Vorkuta, därför att han alltid försökte göra det bästa av vår situation. Han uppmuntrade oss andra och vi försökte alla nå upp till det själsliga och den harmoni som utstrålar från honom. Vorkuta ligger just nära gränsen mellan Europa och Asien, cirka sju mil från Norra Ishavet. Där blåser ständiga orkanvindar, fruktansvärda, iskalla och barmark är det endast två månader om året. Landskapet är kuperat men där finns ingen värtighet. Vi har inte sett ett grönt blad på hela tiden. Tjulen går aldrig ur jorden. Det enda som växer är centimeterhögt gräs och små låga blommor. Vorkuta är i det närmaste obebodligt för människor.

Brevet var skrivet med en förfärligt svårstil, tysk stil och det tog mig timmar innan jag stavat igenom alltihop. Roland levde! Roland mätte bra. Kunde jag tro det? Lättnaden och glädjen över att äntligen, äntligen få ett livstecken genomströmmade mig först, men sen blev jag åter utom mig av ångslan. Nästan obebodligt för människor stod det!

Just i de dagarna hade Bonniers världsatlas kommit ut och jag gick till biblioteket och tillbringade timmar framför Rysslands karta. Vorkuta var en liten prick långt, långt bort.

Roland levde — men vad kunde jag göra för att återfå honom? Jag skrev genast till den tyske krigsfånge i Westfalen och bad att få veta mer. Är Roland frisk? Har han tillräckligt med mat? Fryser han? Har han ingen möjlighet att skriva hem? Har han talat om oss? Varför har ni blivit fri? Kommer han nånsin därifrån? Kan han ännu skratta? Förlåt om mina frågor är dumma men jag är så otålig. Vi har lidit så under dessa år att ni nu tycks mig som min enda räddning. Jag tänker kämpa som en lejoninna för att återfå min man.

Jag fick veta så mycket denne man kände till men jag blev ändå ibland så otålig över att ingenting kunna göras att jag kände lust att skrika eller slå mig trött bara för att göra något. Återigen samma fruk-

tansvärda, fullständiga maktlöshet som jag känt när taget förde Roland tillbaka till Sofia och när lille Helmut dog. Hade vi så haft all världens pengar hade vi ändå inte kunnat göra någonting.

Efter det brevet, midsommaren 1950, bad barnen alltid i sin aftonbön: Gode Gud, se till att Vati snart kommer hem och att han inte har det för svårt.

Hösten gick, det skulle bli jul igen. En kväll när vi satt och pysslade med julklappar sa Ingi plötsligt: Nu blir det åttonde julen utan Vati. Åttonde julen! Tidigare hade jag tänkt att jag kanske, kanske kunde försöka att skriva till högsta ort, till marskalk Stalin och vädja om nåd, men jag hade ju ingen aning om hur man skriver ett sådant brev. Men nu slog det mig med en gång: Så ska du skriva! Skriv precis som du känner det nu, inför den åttonde julen!

Jag lade omedelbart undan julklappsgrejerna och satte mig ner och skrev:

Betr. Roland Gottlieb
Ziegelei 2, Strafvollzug
Vorkuta.

Till Inrikesministeriet av
UDSSR, Minister Berija.
F. v. b. Marskalk Stalin.

Högt ärade Marskalk Stalin!
Julen står åter för dörren. Det blir den 8 julen utan vår älskade make och fader och mina tre små flickor fråga ständigt: »När tror mamma att våran pappa kommer hem ifrån Ryssland? Kan inte mamma skriva till Marskalk Stalin och be honom skicka hem våran pappa?»

Och nu vill jag göra det. Högt ärade Marskalk benåda min make och låt honom åter komma hem till oss och jag försäkrar Eder, högt ärade Marskalk, att vi, alla hans anförvanter och närmaste, skulle bli Eder evigt tacksamma.

Genom en hemvändande krigsfånge har jag erfart att min make befinner sig i Vorkuta uppe vid Norra Ishavet, att han är frisk och ej lider någon nöd. Denne krigsfånge var dömd till 20 års straffarbete men har genom Eder blivit benådad och befinner sig nu hos sina anförvanter i Tyskland. Därför ber jag Eder: Benåda även min make. Vi skulle bli den lyckligaste lilla familj i världen om han åter finge komma till oss.

Förlåt att jag besvärar, men detta brev till Eder Herr Marskalk är mitt sista hopp att återfå min älskade make. Men hör min bön: Benåda honom! Med utomordentlig högaktning
Eder förhoppningsfulla
Rut Gottlieb.

Brevet sändes genom österrikiska utrikesdepartementet. Men jag var inte så förhoppningsfull som jag skrev.

(Forts. i nästa nr)

MIN DÖDE MAN LEVER. IV.

Brevkort från Moskva

"Kusmodern"
nr. 34. 1955
23-30 aug.

*Vi hade satt in Rolands dödsannons, min kamp var slut — jag ville leva för hans minne.
Då kom ett brevkort som bröt sönder all resignation.
Jag slets på nytt mellan tvivel och hopp — till och med hoppet var nästan outhärdligt.*

Efter brevet till Marskalk Stalin hade jag ett litet hopp. I Hamburg hade också Röda korset en s. k. Suchdienst dit man kunde anmäla saknade och varifrån de gjorde efterforskningar. Sen kom åter en sommar och jag började på nytt förtvivla.

Fredagen den 10 oktober, alltså nästan ett år efter brevet till Stalin, väntade ett brev på mig när jag kom hem till lunch. När jag ätit brukar jag alltid ta en kopp kaffe och sätta mig i den blå fåtöljen, den som påminner om Roland, för att i lugn och ro njuta av dagstidningen och eventuella brev. Den här dagen fanns ett brev från Rolands bror och jag glädde mig åt det. Men jag började darra när jag läste de första raderna:

»Kära Rut», började brevet, »ödet ville att du aldrig skulle återse Roland...»

Jag läste fortsättningen som i trance. Rolands bror hade från en hemvändande tysk krigsfånge, Meyer, fått uppgift om att Roland hade varit svårt sjuk i dysenteri. I början av mars 1950 hade han avlidit i Vorkuta. Meyer hade själv varit med och begravt honom. Rolands bror hade bett denne Meyer gå ed på att det var sant därför att han inte velat meddela mig förrän han varit absolut övertygad. Meyer hade svurit eden enligt tysk lag. Roland hade varit sjuk, Meyer hade själv vårdat honom, han hade sett honom föras ut och hans köj stå tom. Roland var död.

Död! Min Roland! Roland låg begravd i den eviga isen långt, långt från oss! Jag skulle aldrig få se Roland igen!

Han skulle aldrig mer komma till oss och se på mig och barnen och se så öm ut som bara han kunde.

Jag ville inte tro det men brevet var ju bevis nog. Den reaktion som jag fick efter detta brev kan endast jämföras med det jag kände nu för några månader sen när telegrammet kom att Roland skulle återkomma.

Jag var ensam hemma på lunchen och satt som förstenad med brevet i handen tills Ingi kom hem från skolan vid tretiden. Hon var 16 år då och fick läsa brevet och brast ut i våldsam gråt. Sen kom Karin efter en liten stund och vi fick återupprepa historien. Efter ännu någon timme kom Gittan och vi gick igenom brevet än en gång.

Den första dagen var fruktansvärd. Inte hade jag väl innerst inne trott att det skulle gå så! Nog hade jag i alla fall hoppats att han skulle komma tillbaka till oss! Trots att jag inte sett honom på så många år var det ändå ofattbart att han skulle vara död.

Vi lät sätta in en dödsannons i Borästidningen därför att jag helt enkelt inte orkade svära och berätta och riva upp för alla mina vänner och andra bekanta. Den lydde:

Först i dessa dagar har jag erfarit att min älskade make och barnens Vati har avlidit i rysk krigsfångenskap i början av mars 1950.

Den första tiden närmast efter var min bästa tröst att läsa alla de brev som våra vänner skrev (Forts. på sid. 39)

● Brevkort från Moskva

(Forts. fr. sid. 20)

Så småningom blev jag lugnare. Det var trots allt bättre att veta än att pendla mellan vågtoppar av hopp och dalar av djupaste förtvivlan.

Jag träffade fortfarande mina bekanta ganska ofta. Förut hade vi spelat bridge en gång i veckan men på senaste tiden förstod jag inte hur jag kunnat slösa tid på det. Jag hade börjat läsa mycket och lånade hem travar från biblioteket. På något sätt hade jag vuxit i kapp vad jag inte kunnat diskutera med Roland förr.

Samma år, 1951, gick också min pappa bort. Barnen och jag var fullständigt ensamma. Till sommaren som kom köpte vi en liten stuga ute på Mollösund utanför Göteborg därför att vi måste få något konkret att sysselsätta oss med. Jag lånade pengar till stugan och vi trivdes mycket bra.

Två år — så revs det tillkämpade lugnet bort.

Två år gick. Så hände det som på en gång ruskade om vårt liv igen.

Nyårsaftonen 1953 kom än en gång ett brev med tysk poststämpel. Det var från en pastor Lippert som jag kände sen tidigare. Han skrev att han träffat åttio frivolva krigsfångar som alla kände Roland. Två stycken som var namngivna intygade att de varit tillsammans med Roland i juni samma år.

Jag kan närmast beskriva det tillstånd jag råkade i när jag läste brevet som fullständig kortslutning. Mitt huvud vägrade att fungera. Roland var ju död! Levde han? Meyer hade ju gått ed på att han begravt Roland!

Vi kunde inte leva i ovisshet utan det blev bestämt att jag fortast möjligt skulle fara till Tyskland och söka upp en av de namngivna i brevet.

— Javisst är det sant, sa han sen jag frågat så fort jag sagt mitt namn, Roland Gottlieb mådde bra i juni och gör det säkert i denna dag också.

Allt lugn, all stillhet, all resignation som jag försökt att nå fram till försvann lika snabbt som det gått långsamt att tillvinna sig. Jag kände mig plötsligt ung och stark igen. Jag skulle än en gång kämpa som en lejoninna för att återfå min man.

Jag hade lovat att fara direkt till mina bästa vänner i Varberg och att ringa redan från Hålsingborg och meddela vad jag fått veta.

— Det var sant! ropade jag så fort de lyfte luren.

— Men Rut, hörde jag min väninna säga och jag tyckte hon lät ivrig. Du vet ju inte vad som hänt här hemma! Du har fått kort från Roland!

Den sista ovissheten — den svåraste.

På något sätt tog jag mig ut från järnvägsrestaurangen där jag ringt, jag lyckades också komma upp på rätt tåg, men jag skulle ha varit absolut oförmögen att yttra ett klokt ord.

Sen höll jag kortet i handen. Det var inte stort, det verkade lite skrämmande genom det syrrilliska alfabetet på framsidan, och avsändaradressen från Moskva gjorde mig rädd. Men på andra sidan hade Roland skrivit! Det var daterat den sjätte december 1953.

— Mina älskade, stod det. Gör er inga bekymmer om mig. Jag är frisk. Kära, svara på vidhängande kort hur ni mår. Måtte detta kort väcka tillförsikt i Edra hjärtan...

I Borås väntade flickorna och vi både grät och skrattade när de läste kortet och vi pratade sen fram och tillbaka om att vi kanske snart kunde ha honom hemma igen och lilla Gittan sa: Han blir förstås mest glad att träffa mej som han aldrig sett.

Så vi väntade på fler kort från Roland! Hela våren gick och sommaren men inget mer kom. Hade det hänt något i alla fall? Det var en hemsk tid, jag kan kanske säga att det var den mest påfrestande sedan den tiden han försvann.

Inte förrän i september kunde min sväger meddela att de änyo fått kort från Roland. Det var två stycken avsånda tidigare på sommaren. Mitt kort hade aldrig nått honom och han visste fortfarande inte om vi fanns i Sverige, som han hoppades, eller om vi vistades i Österrike. Vi svarade omedelbart igen och dessa kort nådde honom. Vi kunde meddela oss med varandra.

Samtidigt som det var underbart att få hälsningar drog det också ner. Jag grät när jag läste hans önskningar: Kära du, förlåt att jag ber men skulle ni vilja sända lite socker, en två, en kam, en pipa...

Vi sände paket så ofta vi kunde och skickade med fotografier av oss.

Var inte oroliga, skrev han ofta. På ett av de senare korten skrev han: Stackars du som blev min hustru. Men du ska se att om jag bara förenas med er igen ska jag göra allt för att livet än en gång ska bli ljus och vackert att leva.

— — —
Jag började ju med att berättas om vårt möte i Österrike, när Roland kom tillbaka. Nu är snart karantänens veckor gångna. Jag väntar hem Ingi och Roland om några dagar. När han kommer börjar vårt liv på nytt.

För Husmodern av Rut Gottlieb, återberättat av Sonja Magnusson, som om några veckor kommer tillbaka och berättar om själva hemkomsten.

Skär ne de gam hallon- skotten

En gång man inte mer ger hallon-skottet en skörd som denna, nästa år blir den sämre. Skär därför bort skottet som burit, låt nya växa fram.

När hallonen skördats slut är det viktigt att man de skott som nästa år skall bära frukt. Det sker på att alla de skott som redan burit frukt skäres bort - marken som möjligt, sen bränner man dem. Då få skotten ljus och luft, blir starkare och friskare. Or skottsjuka besväras, bör man nu spruta med bord som tillredes av 1 kg kalk, 1 kg blåsten och 100 lit (Se ströskrift från Sveriges Pomologiska förening, gatan 58, Stockholm C, angående Besprutning av frukt bärbuskar.)

Hur sköter man bilökar till Amaryllis?

Hur skall bilökar till Amaryllis skötas? Har en skär. Hittills har den fått samma vård året om och frod. Blommar den till våren om, jag låter den vissna ne vuxna exemplaren, till hösten? Blom

Det kan mycket väl tänkas att er Amaryllis är så att blomanlag bildas redan under kommande sommar. J. därför att ni försöker låta den vissna ner i höst, isynnerhet vuxit kraftigt nu i sommar.

Hur ordna vackert vid graven?

Vilka vackra härdiga blommor kan man plantera i gravvård inom en ram i storlek 0,4x0,95 m. Kan graven så ofta. Hilma Dahlkvist, Bj

Vårflor får man av lökväxter: snödroppar, pärlhyacin paner, som stoppas ned i jorden på hösten. Samtidig våren planteras fyra polyantharosor, ex. den mörkt Gröndörst och 10 planter av Viola cornuta, sorten L som krukväxt.

En rabatt i solen.

Önskar hjälp med val av växter lämpliga att plantera vid södergavel. Rabatten är 120x560 cm. Har becksia speciosa som skall stå där. Vår- och försom mor uppskattas mera än höstblommor. Gärna både ettåriga. To

Vi föreslår en kant av Viola cornuta omväxlande med Viola cornuta kan vara olika sorter om man vill ha eller samma sort om man vill ha en mera enhetlig Primula beträffar kan man välja antingen trädgårdshyl Primula auricula. Innanför föreslår vi lökväxter t. ex paner, gula påskliljor. Bland övriga växter föreslås F culata olika färger, Coreopsis verticillata, Anemone Diecentra formosa, Doronicum, Heuchera sanguinea.

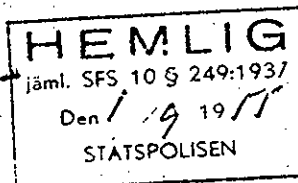
Var blir pioner vackrast?

Trivs pioner på en öppen plats eller måste det v heten av en vägg? Österl

Pionen bör helst stå som solitär för att den skall v fritt och riktigt komma till sin rätt. Planteras den rabatt bör den sättas så att plantans vackra bladver framhäves.

Dagmar och Birger Sandahl svarar på era frågor gärd och blommor. Skicka in dem till Husmoderns vägen 53, Stockholm Va. Skriv »Fråga Sandahls» p

*Ärendet
b. Allard 3/9-55
m. h. h.*

1/9
5 ex.

Ex.nr. 2

P.M.

Över samtal med österrikiske medborgaren, konsults-
sekreteraren Roland Gottlieb, boende under adress Första
Villagatan 17, 3 trappor, Borås, telefon 23 455.

Santalet ägde rum onsdagen den 31 augusti 1955, var-
vid följande framkom:

Gottlieb talar flytande svenska, vilket språk han
lärt sig dels under sin tid som krigsbarn i Sverige under
första världskriget och dels under sin tjänstgöring som
konsultssekreterare under åren 1932 - 1933 vid österrikiska
konsulatet i Göteborg och därefter som tjänsteman vid
österrikiska beskickningen i Stockholm under tiden 1/1
1934 - 13/3 1938, då han övergick till att tjänstgöra vid
tyska beskickningen i Stockholm (Anschluss). Här tjänst-
gjorde han till den 15/6 1940, då han kallades till Ber-
lin och tjänstgjorde där till den 19/9 1941. Sistnämnda
datum avreste han till tyska beskickningen i Sofia, där
han tjänstgjorde som konsultssekreterare intill den 18/9
1944, då han tillfångatogs av ryssarna och sändes per järn-
väg till Moskva. Han insattes den 3/10 1944 i Lefortovska-
ja fängelset i cell n:r 154 (reservation för cellens num-
mer, och det kan vara möjligt att han minns fel beträffan-
de hundratalet). Denna cell måste ha legat två eller
möjligtvis tre trappor upp i fängelsets huvudbyggnad.
Den var belägen till höger om ingången. Gottlieb var av
den uppfattningen, att denna cell skulle ha befunnit sig
i den översta våningen, men han är osäker härpå. I den-
na cell kvarstannade han till den 8/8 1946. Han kan
fastställa detta datum på grund av vissa familjeangelägen-
heter. Här hade han som cellkamrat chauffören vid tyska
beskickningen i Sofia Karl Waldschmidt (osäkert om det
stavas med dt eller bara d). Mannen torde nu vara omkring
45 år gammal. Han stannade kvar i cell 154, då Gottlieb

1298

flyttades därifrån. Vidare fanns i cellen en ung tysk från Ober-Schlesien vid namn Johann Skatulla. Denna man verkade vara hälften tysk och hälften polack och talade båda språken brutet. Skatulla flyttades troligtvis i maj 1945 över till Butyrka.

Under vistelsen i cell 154 fick Gottlieb även sällskap med ytterligare en cellkamrat, översten Otto Armster, chef för Abwehrstelle Wien, vilken varit aktiv deltagare i 20.juli-attentatet genom att anskaffa vissa sprängämnen. Han hade undgått att dömas till döden men satt i fängelse i Berlin. Just strax före kapitulationen hade han blivit frigiven ur fängelset men tillfångatagits av ryssarna och förts till Ryssland. Armster var kvar i cell 154, då Gottlieb lämnade cellen den 8/8 1946.

Av dessa tre personer lär Skatulla ha blivit frigiven och torde vistas i Syd-Tyskland.

Gottlieb har inte någon högre aktning för dennes tillförlitlighet och han torde närmast kunna betraktas som en småskojare. Som exempel anförde Gottlieb, att Skatulla påstått sig kunna morse-alfabetet och han lärde ut detta sitt morse-alfabet till Gottlieb, men sedermera erfor Gottlieb att det inte alls varit något morse-alfabet.

Den 8/8 1946 flyttades Gottlieb över till cell 116, belägen i vänstra flygelbyggnaden och på baksidan av denna. Denna cell borde enligt vad Gottlieb kan påminna sig ha legat minst en trappa lägre än cell 154. I denna cell stannade Gottlieb till någon gång på sommaren 1948, troligtvis i juni månad. Då han kom till cell 116 sammanträffade han på nytt med Skatulla, vilken dock under mellantiden varit nära ett år i Butyrka. Vidare fanns där en man vid namn Erich Thiede, vilken nu är fri och boende i Kiel under adress 7 Bülowstrasse, telefon 44 889. I denna cell satt Gottlieb hela tiden tillsammans med Skatulla och Thiede, vilka fingo stanna kvar, då Gottlieb sommaren 1948 flyttades från cell 116.

Under högst 14 dagar under sommaren 1948 satt Gottlieb i en cell, vilkens nummer han icke kan påminna sig, till-

sammans med den tidigare här kände Willi Bergemann. Bergemann måste ha missmint sig, då han säger att han satt tillsammans med Gottlieb under flera månader. På denna punkt är Gottlieb mycket säker. I vilken våning cellen var belägen kunde Gottlieb icke klargöra. Däremot vet han, att han efter cirka 14 dagar flyttades till cell 20 på nedre botten, där han som cellkamrater fick ungerske militärat-tachén i Sofia, sedermera stadskommendanten för Budapest, Otto Hath samt en annan ungersk medborgare vid namn doktor Galffy. I denna cell förvarades Gottlieb till den 24/12 1948, då han dömdes till 25 års straffarbete, anklagad för nazistisk aktivitet, enär det under förhöret med den tyske chargé d'Affaires i Sofia, framkommit att Gottlieb sysslat med kodetelegram. Efter domens avkunnande överfördes han till en gemensamhetscell i Lefortovaskajas huvudbyggnad, där andra till straff dömda personer förvarades i avvaktan på transport. Själv deporterades Gottlieb till Workuta och avresan ägde rum den 31/1 1949. Han ankom till Workuta den 28/2 1949. Efter en månads fängelsesjukhusvistelse började Gottlieb den 26/3 1949 att arbeta i kolgruveschakt nr 40. Här var han kvar till den 26/3 1955 med undantag för 6 månader under 1954, då han under tiden 3/3 - 6/8 vistades i ett straffläger i närheten.

Från Workuta sändes han till Javas i Mordvinska republiken. Detta kallades "Dubrovlager". Lägreets nummer var 385-11 med fältpostnummer 5110-33. Huvudstation för detta läger var Potma, en station på sträckan Moskva - Ufa. Detta var ett uppsamlingsläger för utländska fångar, och där fanns bl.a. 500 tyskar, ett tiotal österrikare, 170 rumäner, 130 ungrare, ett mindre antal tjecker och polacker, en dansk, vars namn möjligtvis var Poulsen, en norsk medborgare Oswald Harjo från Kirkenes med det ryska täcknamnet Furumo.

Den 15/5 1955, då det österrikiska statsfördraget med Ryssland undertecknades, befriades Gottlieb från arbetet och sades vara en fri man, som endast hade att vänta på

- 4 -

utresetillstånd. Den 21/6 1955 överfördes han tillsammans med andra österrikare till ett läger i närheten, där man skulle avvakta utresetillstånd.

- - - - -

Cellgrannar under vistelsen i Lefortovskaja.

Cell 154 hade grannar endast på ena sidan, enär den andra vette mot trappan, där det fanns ett litet rum för vaktpersonalen. Det är Gottliebs uppfattning att den till höger om hans cell liggande cellen hade nummer 155, men han är inte säker på den saken. Någon gång under våren 1945 lyckades Gottlieb få kontakt med cellgrannarna i den till höger om cell 154 belägna cellen, vilket tillgick på följande sätt:

Såsom tidigare nämnts hade Skatula inbillat Gottlieb, att han kunde morse-tecknen, men det hade inte varit möjligt för Gottlieb att lösa knackningarna från granncellen. Först sedan han en baddag lyckades ropa över till granncellen "morse", hade personerna i granncellen börjat att systematiskt knacka ned morse-tecknen för de olika bokstäverna, vilket Gottlieb förstått vara en upprepning av bokstäverna så att han så småningom lärde sig morse-systemet. Han kom därvid underfund med att cellgrannarna voro tvenne tyskar vid namn Jäcker och Lorke, vilka båda varit telegrafister (Funkers) i Sofia. Vidare fanns där en person vid namn Fred Felchner, en "Bürohilfsarbeiter" som också varit i Sofia. Beträffande dessa personer har Gottlieb efter sin frigivning erfarit att Jäcker lär ha avlidit, Lorkes öde är tills vidare okänt men Felchner är nu frigiven och bosatt i Bonn. (Enligt här tidigare gjorda anteckningar har en Fritz Jäcker nämnts av Paul Koch. Felchner är nämnd av en Herrmann Meier). Några andra cellgrannar funnos icke i granncellen under Gottliebs vistelse i cell 154.

Cell 116 var liksom cell 154 belägen så att inga cellgrannar funnos på den ena sidan, troligtvis beroende

därpå att cellen gränsade intill trappuppgången mellan de båda flyglarna. Det lyckades aldrig för Gottlieb och hans cellkamrater att komma i kontakt med några cellgrannar till höger om cell 116. Försök gjordes med morse-signaler men det visade sig vara tämligen svårt att begagna morse-tecknen, dels därför att endast ett fåtal kunde alfabetet och dels därför att det var svårare åstadkomma långa respektive korta signaler, vilka i varje fall tilldrogo sig uppmärksamheten än det sedermera praktiserade "idiot-systemet", där man alltid indelade bokstäverna i grupper om 5 med ett visst förslag för varje grupp. Sedan Gottlieb och hans cellkamrater lärt sig "idiot-systemet" lyckades man få förbindelse med en cell som låg antingen över eller under, kanske mest troligt under cell 116. Man började knacka "idiot-systemet" i vattenledningsröret och kommunicerade på detta sätt med varandra. Gottlieb är här icke säker på vem han kommunicerade med. Han har en viss förnimmelse av att de borde ha varit minister Beckerles adjutant Biermann, vilken var SA-Standartenführer och som tjänstgjort som adjutant åt Beckerle redan då denne var polischef i Frankfurt a/Main. Gottlieb ville här skjuta in en förklaring beträffande sitt relativt dåliga minne på vissa punkter. Saken var den, att han på grund av undernäring tidvis nästan helt förlorade minnet.

En sådan period inträffade särskilt i Workuta, och det är inte möjligt för honom att klart skilja på vissa förhållanden. Han ville därför framhålla att det kanske inte alls var Biermann som kommunicerade med honom under tiden han befann sig i cell 116. I detta hänseende hänvisade han till Erich Thiede, vilken är en man med klar hjärna och gott minne. Det är möjligt, att han skall kunna säga med vilka de korresponderade.

Vid någon tidpunkt, som måste ha inträffat i slutet av 1947 fick Gottlieb via knackningarna i vattenledningsröret ett meddelande av ungefär följande lydelse: "en svensk legationssekreterare vid namn Raoul Wallenberg befinner sig i samma fängelse". (Då jag frågade om med-

delandet verkligen gick ut på att presens-form användes, förklarade Gottlieb att han inte med säkerhet kunde avgöra detta. Det kunde vara så att antingen Wallenberg befann sig eller hade befunnit sig i Lefortovskaja-fängelset). Meddelaren upplyste om att han stod eller stått i kontakt med Wallenberg. Att en sådan nyhet meddelades till Gottlieb kunde möjligtvis bero därpå, att meddelaren kände till Gottliebs svenska förbindelser och därför kunde tänkas vara särskilt intresserad av att just en svensk befann sig i Lefortovskaja-fängelset. Så snart Gottlieb hörde namnet Wallenberg drog han omedelbart den slutsatsen att det måste vara en medlem av den kända bankirfamiljen i Sverige. Gottlieb hade intresserat sig för saken och frågat närmare om Wallenberg, varvid meddelaren upplyste att Wallenberg varit sekreterare vid svenska beskickningen i Budapest och att han, när slutstriderna om Budapest pågingo hade fått i uppdrag av Internationella Röda Korset att taga hand om judarna i Budapest. Under sina färder i bil i Budapest hade han blivit anhållen av ryssarna. Några ytterligare upplysningar hade meddelaren säkert icke lämnat. Gottlieb hade diskuterat saken med sina cellkamrater och särskilt då med Thiede. Möjligheter föreligger att Thiede skall kunna klargöra vem det var som sände meddelandet.

Då Gottlieb kom tillsammans med Willi Bergemann hade förhållandet om att en svensk diplomat satt arresterad i Lefortovskaja diskuterats mellan Gottlieb och Bergemann, och Gottlieb är fullt på det klara med att Bergemann kände till denna sak innan Gottlieb kom in i Bergemanns cell. På vad sätt Bergemann erfarit att Wallenberg fanns i Lefortovskaja kände Gottlieb icke till. Det är möjligt att Bergemann lämnat en förklaring härom men i så fall har Gottlieb glömt bort den.

Genom förenämnde överste Hath hade Gottlieb erfarit, att general Bentivegni och Piekenbrook, vilka båda tillhört Canaris-stab hållits förvarade i Lubjanka-fängelset. Han hade varit tillsammans med den japanske generälmajoren vidare/

Akikusa, som var chef för den japanska missionen i Harbin.

Jag räknade upp en del aktuella namn på kända fångar i Lefortovskaja och andra Moskva-fängelser men dessa namn sade icke Gottlieb någonting. Sålunda hade han icke hört omtalas Supprian, Roedl, Laarmann eller den ungerske doktorn Zoltan de Rivo.

Efter sin frigivning har Gottlieb sammanträffat med Mohrmann och diskuterat förhållandena i Lefortovskaja. Genom Mohrmann erfor Gottlieb att Mohrmann lämnat underättelser om Wallenberg till svenska beskickningen i Bonn.

Då Gottlieb efter sin frigivning några dagar uppehöll sig i Salzburg sammantrüffade han med överstelöjtnanten Leopold Nitsche, som bor i en förort till Salzburg vid namn Parsch, Fuggarstrasse 5. Nitsche återvände till Österrike i juni 1955 och under ett sammanträffande i en beklädnadsaffär i Salzburg diskuterade de vissa förhållanden under rysslandsvistelsen. Gottlieb förklarade, att han kände sig djupt olycklig därför att en del tidningsmän, med vilka han sammanträffat omedelbart vid ankomsten till Österrike skrivit en del delvis förvrängda uppgifter, som de lagt i Gottliebs mun. Han omnämnde för Nitsche, att olyckligtvis namnet Wallenberg kommit att nämnas. Nitsche hade då omedelbart replikerat, att han i lägret Revta med fältpostnummer 5110-54, beläget i närheten av Sverdlovsk, där Nitsche hållits i förvar från 1951 till februari 1955 sammanträffat med en Raoul Wallenberger, vilken han beskrev vara 40-45 år gammal, ungefär 168 cm. lång med markanta anletsdrag och brunt, fylligt hår. Denne Raoul Wallenberger hade själv uppgivit, att han under sista delen av kriget tjänstgjort som tolk i en tysk armékår. Han talade och skrev perfekt tyska och ryska och tjänstgjorde som skrivare åt lägerintendenten. Han hade ursprungligen dömts till 15 år men fått straffet efterskänkt och skulle i början av 1955 få återvända hem. I varje fall hade han fått lämna lägret någon gång i februari 1955 men så sent som i april 1955 hade paket anlant till honom från en fru

Magda Wallenberger, bosatt i Tyskland. Gottlieb ville särskilt poängtera att han vid samtalet med Nitsche icke sagt Wallenbergs förnamn, utan det var Nitsche som kom fram med namnet Raoul.

Under sin vistelse i Vorkuta hade Gottlieb sammanträffat med en man, som sade sig vara estlands-svensk och hans namn var Bernhard Palmkron. Han hade glömt att tala svenska och det var meningen att han och Gottlieb skulle tala detta språk för att Palmkron skulle få litet övning. Han påstod att hans hustru Rosina Palmkron och hans bror Edvin Palmkron skola vara bosatta i Sverige, möjligtvis i Stockholm. Palmkron hade bett att Gottlieb, om han kom till Sverige skulle försöka framföra en hälsning till Rosina och Edvin Palmkron. Han hade även sammanträffat med en estländare vid namn Karl Kosemaa, vilken tidigare hetat Lauritzon. Hans syster, Alida Lauritzon hade gift sig med den estlands-svenske pastorn, Herbert Söderberg ev. Söderholm. Denne Lauritzon-Kosemaa ville ha fram en hälsning till systern och samtidigt meddela att bröderna August och Johannes befunnit sig i Ryssland, men troligtvis äro döda.

Några svenskar hade Gottlieb icke hört omtalas i Vorkuta med undantag för en musiker eller kompositör, som kallade sig Pariser och som utgav sig för att vara svensk. Gottlieb ansåg det dock vara mycket tvivelaktigt om han verkligen var svensk.

Då Gottlieb såsom tidigare nämnts sammanträffade med Oswald Harjo berättade denne att han under agentnamnet Furumo arbetat åt ryssarna i Kirkenes, men då han av fruktan för tyskarna sökt sig över till Murmansk blivit häktad av ryssarna, misstänkt för spioneri. Han hade sedan passerat genom en massa olika ryska fångläger. Han ville att Gottlieb skulle, om han kom till Sverige, framföra en varning mot två ryska agenter, som skulle arbeta i Sverige och troligtvis ha Göteborg som operationsbas. Gottlieb hade uppfattat namnen som (fonetiskt skrivet) Jöss Lipen och Olof Sanden. Att de skulle vara ryska agenter hade Harjo fått reda på under sin vistelse i Ryssland.

HEMLIG

Se anteckn. å sid. 1

- 9 -

Gottlieb kommer att stanna kvar i Borås, där hans hustru äger ett hus, intill troligen den 1 november, då han avreser till Bonn för att tillträda tjänst i tyska U.D. Till julen kommer han på besök till Sverige.

Stockholm den 1 september 1955.

(Otto Danielsson)

Min döde man lever. V.

**För Husmodern av Rut Gottlieb återberättat
av Sonja Magnusson**

"Husmodern"
nr. 37. 13-20/9-55

Så blev det sant

Min Roland, barnens älskade Vati, är hemma. Det är så underbart att jag ännu ibland frågar mig om jag inte snart ska vakna och finna allt som förut, all ångslan, hopp, förtvivlan. Men Roland finns här hos oss och jag behöver bara sträcka ut handen så rör jag vid honom. Efter nästan tolv år får vi åter leva tillsammans. Den blev sann, drömmen om hemkomsten, som jag tröstat mig med alla dessa år.

Han kom till Sverige lördagen den tjugonde augusti. Ingi, vår nittonåriga dotter som varit nere i Österrike hos honom, hade kommit hem (Forts. på nästa sida)

efter nästan tolv års rysk krigsfångenskap har diplomaten Roland Gottlieb återkommit till sitt hem i Sverige. Hans hustru Rut och hans tre döttrar mötte honom. Han fick träffa sin yngsta dotter för första gången. Läs här avslutningen på artikelserien om Rut och Roland Gottliebs kärlekssaga!

FOTO: LEN WÄRNBERG

Vi har gått långpromenader runt vår sommarstuga på Mollösund men det blir lite besvärligt ibland när vi alla vill hålla i en liten bit av honom!

någon vecka innan och nu för vi allihop, Ingi, Karin, lilla Gittan och jag in från vår sommarstuga på Mollösund till Göteborg för att möta honom. Mollösund ligger på yttersta spetsen av Orust och vi fick gå upp haly fem för att hinna med bussen. Vi hade mycket att göra i Göteborg och jag vet inte om jag kan beskriva hur det kändes de sista timmarna innan hans tåg skulle komma. Efteråt kan jag inte låta bli att skratta: vi var precis de fyra vimsiga fruntimmer man läser om, som ska hinna med allting, springa åt alla håll och samtidigt se så bra ut som möjligt. Vi hade beställt lunch på Hotel Eggers, vi köpte tio röda rosor och lilla Gittan fick sitt livs första par vita vantar. Och naturligtvis måste vi alla fyra till hårfrisörskan.

Äntligen kom då tåget! Ingi fick se honom först och sen när han kommit av vet jag bara att vi kramade om honom allihop på en gång och att vi alla skrattade och grät. Jag blev först ängslig för jag tyckte han såg trött ut men det försvann nästan genast. Han var så fin i grå blazer. Vi lämnade

de tio rosorna och Roland log och sa att han inte kunde förstå varför han skulle få så fina blommor. Mörkröda rosor har alltid varit våra blommor, nu blev de också symbolen för de tio år vi inte hört något från varandra.

På hotellet hade vi ett reserverat rum för att vi skulle få vara alldeles ifred och jag hade beställt svensk flagga på bordet och mycket blommor. En svensk sillbricka åt Roland för första gången på nästan femton år och sen åt vi sjötunga, fisk har han inte ätit under hela fångenskapen:

Jag tror vi allihop tyckte det kändes underligt att äntligen våga tro på det som vi så många gånger drömt om. Vi var mycket lyckliga.

Efter lunchen sa Roland: — Det här är sista måltiden min hustru bjuder på! Den här veckan kvarstår den gamla regeringen men från och med nästa vecka ska vi utse ny regeringschef. Gittan får ta posten som polisminister och ansvara för ordningen!

Gittan blev mycket stolt.

(Forts. på sid. 50)

Fyra är i fängelse och sju i arbetsläger är mycket lättare och mycket svårare än ni nånsin kan förstå. Men jag kan säga: I fin miljö är det ingen konst att vara människa, men i ett läger kommer ens verkliga jag fram. Där finns inga titlar, inget utanverk att krypa bakom.

Det är mycket underligt att komma till en vuxen dotter, en halvvuxen och en liten och säga:

Detta är dina barn!
När man lämnat två som nio- och tvååringar och aldrig sett den yngsta!
Att komma som snäll farbror vore enklast — men är det det barnen vill ha i längden?

Roland började genast planera: Vi måste bygga ett rum till i sommarstugan, måla köket och gräva brunn! Nu är vi ju fler i familjen! Han har verkligen skaffat sig mycket att göra redan. Han är sig så lik, han ler likadant och tänder pipan på samma sätt som jag blivit van vid.

Gittan så ju när vi fick första brevet från Roland. Han blir förstås mest glad att se mej som han aldrig sett! Måta glädje kanske är svårt men Gittan och hennes Vati som aldrig träffats förr fann varandra ögonblickligen.

Ännu har jag nästan inte hunnit sätta mig in i hur det blir att åter ha Roland vid min sida. Jag har ju blivit så van att alltid tänka och handla ensam. När jag ser på honom känner jag mig så ofattbart lycklig att jag är rädd att finna det vara en dröm.

att du vill, att vi inte ska vara tillsammans längre!

Vad tog åt henne?

— Kerstin... sa han vädjande. Och han försökte ta henne i sina armar. Men hon slet sig genast fri.

— Släpp mej, sa hon hårt. Du vet, att jag har rätt. Så jag kan ju säga det själv! Jag vill, att det ska vara slut mellan oss!

— Men Kerstin... försökte han igen.

— Gå, nästan skrek hon. Gå din väg! Hör du inte, att jag inte tycker om dej längre.

— Du menar inte det du säger ändå!

— Tänk att jag gör det, skrek hon. Tänk att jag hatar dej! Hör du det, jag hatar dej! Jag tycker sämst om dej av alla människor!

— Adjö Kerstin, sa han och gick mot dörren.

— Ja, gå du bara, slängde hon efter honom. Gå hem och läs alla dom där dikterna en gång till. Herregud, så sött, då, lilla ponken. Tror du inte, jag begriper nånting! Rena barnare!

Per snurrade runt på klacken.

— Säg inte om det där! sa han.

— Varför inte? sa hon. Det är ju sant!

— Säger du om det en gång till, så klär jag upp dej.

— Du vågar inte ens det, skrattade hon och hon var själv medveten om att hon var nära hysteri. Hon slutade inte att skratta heller. Det var för sent. Skrottet fortplantade sig bara inom henne. Hon visste, att hon lika gärna kunde ha gråtit.

Gråt gjorde hon också en stund senare. Han hade gått då och inte kommit tillbaka fastän hon ropat efter honom att han skulle stanna, att han skulle förlåta henne och att hon ville att det ska vara bra igen.

Hon låg med huvudet gömt i huvudkudden. Bit för bit släppte krampen. Kvar blev bara tomheten och förtvivlan. Hon förstod, att hon nu var ensam. Hon hade alltid varit rädd att förlora människor. Kanske var det därför det gick som det gick?

Hon torkade tårarna framför spegeln. Hon försökte le. Det blev mest en ful grimas. Jag hatar honom, försökte hon tänka. Jag bryr mej inte det minsta om honom.

Men det gjorde hon ju. Så gränslöst mycket.

Det hade blivit slut mellan Per och Kerstin en måndagskväll. Två dagar senare skulle Eva åka till Stockholm. Skolan hade lov då. Under dessa två dagar mognade Per Grinnans beslut: han skulle följa efter Eva till Stockholm. På tisdan tog han sin klarinett och gick till firman „Köper — säljer allt“. Han fick sextio kronor för den. Därmed hade han fått kapital för sin stockholmsresa.

(Forts. i nästa nr)

fått en tio-tolv och skulle stoppa smörgåsen i mun sa Roland: Ah, har du gjort en så fin smörgås åt mig! Gittan såg paff ut och jag trodde ett tag att hon storsint skulle ge honom den men hon smälde den i sig fort i stället.

Roland och jag har talat om hur det är att plötsligt komma och finna tre barn som man inte känner och kalla dem sina. Roland resonerade så här: Det lättaste vore att komma som en snäll farbror med en chokladbit. Han blir alltid uppskattad, åtminstone till en tid — men är det det barnen vill ha och behöver? Nej, jag måste nog från början komma in i rollen som far. Naturligtvis kan jag inte heller komma med mina åsikter och fordra lydnad genast, det är ju omöjligt innan jag känner era förhållanden ordentligt. Ingi är nitton år. Henne får jag alltså räkna som en vuxen människa med egna idéer som kan vara nog så skilda från mina. Karin är i den känsligaste åldern, fjorton år, riken barn eller vuxen. Lilla Gittan är förstås lättast, hon är ju ännu formbar.

Roland har berättat litet om sitt liv under dessa tolv år även om man på några dagar inte kan få någon uppfattning om det. Och vad han berättade är svårt att tänka sig att just Roland, min Roland, skulle uppleva. Men som han själv sa: Den som inte har mycket stark vilja, mycket stark karaktär och känner sig själv — han kommer därifrån som en sämre människa än han var när han kom dit.

Jag ska försöka berätta med hans egna ord:

Elva år som fänge, fyra i fängelse och sju i läger, är mycket lättare och mycket svårare än ni nånsin kan förstå. Käver huvudet taget människor som lever i trygg vardagslunk — kan man begära att de ska förstå hur det verkligen är i ett läger? Nej, det är omöjligt. Elva år som tidsbegrepp säger ingenting och jag tror inte en enda konst, inte musik, inte litteratur, ingenting, skulle kunna beskriva dessa år. Det går ett ordspråk i lägren som lyder: Är du Guds barn — hjälp dig själv. Är du det inte, är varje människa en varg för sin medmänniska.

Jag skulle kunna berätta historier därifrån, historier som ni inte skulle tro därför att människor har benägenhet för att skryta, det skulle bli hemska historier och rörande historier. Men en enstaka episod ger en falsk bild av livet därborta så jag nöjer mig med att säga: I min miljö är det ingen konst att vara människa. Men i ett läger kommer ens verkliga jag fram. Där finns inga titlar, kläder eller annat utanverk att gömma sig bakom. Jag har sett generaler stjäla från en lika fattig kamrat för att få en sockerbit extra. Att inte förlora sin hållning i vilken belägenhet som

när jag fick första livstecknen hemifrån började det egentliga nervkriget. Jag började hoppas och det är farligt därför att då kan man bli besviken. Skulle jag möjligen komma härifrån? Nej, inget nytt hördes. Först hade jag timplånga samtal med er här hemma, jag föreställde mig hur ni såg ut men till slut resignerade jag igen.

När vi lämnade lägret på försommaren kände jag inget jubel. Jag bara tänkte: Hur ska det bli nu? Vad ska hända? Inte förrän vi kommit på tåget och fick åka sovvagn, ja, kanske inte egentligen förrän vi nådde österrikisk-ungerska gränsen och det var fullt av människor på stationen och någon räckte en blombukett, en annan en vinflaska, en tredje en korv — först då lossnade det och det kändes mycket underligt. Även de första dagarna i Österrike när jag träffat Rut och vi var tillsammans ute kunde jag ibland vända mig om och vänta att tänka: Är det säkert att inte någon patrull med maskinpistoler är efter? Och inga k... är?

Föräldrarna av dagens mera allround, de kan byta sysslor på ett helt annat sätt än förr. Pappa har fått överta sin del av ett skottungarna. Men den medelålders pappan har inte fått någon utbildning för detta, han har ingen tradition att falla tillbaka på. Övergångstidens pappa behöver utbildning.

Häradshövding Erik Spens vid målsmanskurs i Siguna.

Detta är vad Roland berättat. Han känner ingen bitterhet, kan inte bli ond eller uppröras mer, han har så vid blick på allting. Jag har märkt att han långa stunder kan sitta och i... en och en av oss, titta noga och liksom begrunda oss. Ibland ser jag hur röd han blir.

Det är ganska fantastiskt — han talar utmärkt svenska trots att han inte gjort det under hela tiden. Men han har själv förklarat det med att han tänkt på svenska, d. v. s. i vanliga fall tänker man ju bara halvvägs, man tänker aldrig i färdiga meningar. Men han har ansträngt sig att bilda satser, att föra samtal på svenska.

Till efter nyår har Roland tänkt vila sig. Man brukar räkna med ett år för att inrätta sig men trogen sin vana tycker Roland det räcker med ett halvår. Sen har han tänkt återta sitt forna arbete som diplomat.

Roland är den mest fullödiga människa jag vet och jag ska försöka bli honom värdig. Kanske det blir svårt att leva tillsammans igen efter snart tolv år? Vi har ju båda utvecklats under tiden. Men nej, jag tror inte det. Vi vill så gärna. Som Roland sa: Det är just som att födas för andra gången.

Utdrag av bilaga till Aien 615, 20.9.55.

(samtal med överste Nitsche)

I övrigt berättade Nitsche exakt samma detaljer (signalement etc.) om namnen till svensken, som framgå av Gottliebs vittnesmål. För mig berättade emellertid Nitsche, att han berättat om namnen för Gottlieb under sjukhusvistelsen efter fångenskapen och icke i en beklädnadsaffär i Salzburg. (Nitsches minne synes emellertid icke vara det allra bästa.)

Nitsche kunde icke heller redogöra för mig, när han exakt träffat Skans och när han träffat Gottlieb. - - - - -

u.Lorentzon

Utdrag av bilaga till handbrev från Ekblad,
Hamburg, till utrikesrådet Jarring, dagtecknat
den 27.9.55.

(samtal med hr E. Thiede)

Under ett längre samtal den 26 september 1955 berättade
hr Thiede, att han i Lefortovskaja suttit tillsammans med hr
Gottlieb från hösten 1946 till sommaren 1948. Tredje cell-
kamrat hade varit en viss Skatulla - - - - -

Till slut omtalade hr Thiede, att hr Gottlieb, vilken
enligt ett nyligen från Borås anlänt brev skulle återvända
till Tyskland över Grossenbrode-Lübeck i början eller slutet
av nästkommande oktober, lovat hälsa på hos Thiede. Det
skulle då möjligen vara av värde för de svenska myndigheterna,
om Thiede, Gottlieb och någon svensk representant kunde ge-
mensamt diskutera saken, då det icke vore uteslutet, att den
nu mycket svaga minnesbilden från händelserna för 10 år sedan
kunde bli skarpare vid en sådan gemensam diskussion.

Hamburg den 27 september 1955.

undert. Reinius.

Avskrift av ch.tel. nr 52, 12/10-55 från
UD till beskickningen i Bonn.
Samma till Gen.kons. i Berlin, nr 55.

I anslutning till vårt 51. Bornschein
uppgär sig ha uppgifterna från estländaren
Tamvelius. En österrikare, som i några må-
nader varit Bornscheins lägerkamrat, säger
sig ha informerat Bornschein om Wallenberg
innan Bornschein träffade Tamvelius. Sök
utan ledfrågor utröna, huruvida Bornschein
verkligen har sina uppgifter från Tamve-
lius. Det kan vara så, att ursprunget till
Bornscheins utsagor är rykten från Lefortov-
skaja från tidigare år.

a till Danielsson

samt till hrr Lindberg och Lundström.

P.M.

Vid besök hos mig idag berättade Gottlieb, att han i Vorkuta under flera månader 1954 dagligen träffat Bornschein. Bornschein är inte en särskilt vederhäftig person. Han hade ju varit journalist och kom vid mycket unga år i rysk fångenskap, varför han aldrig haft ett arbete som lärt honom att vara noggrann med olika uppgifter. Under tiden december 1954 till troligen mars 1955 hade Bornschein vistats i Inta, varpå Gottlieb åter i våras träffade samman med honom under några dagar. Därpå hade Bornschein förts över till ett annat straffläger. Det måste alltså ha varit under tiden december 1954 till mars 1955 som Bornschein träffade Tamvelius. I Inta finns inga isolerade fångar utan endast tämligen ointressanta fall, såsom kanslisters och skrivflickors från olika beskickningen, under det att högre tjänstemän icke brukade förvaras i Inta. Gottlieb ansåg det absolut säkert att Wallenberg sitter i en isolator, troligen i Wladimir, ett stort fängelse, där det torde finnas ett par tusen fångar. Taischet är ett stort lägerområde med ett flertal arbetsläger. Huruvida där finns en isolator, kunde Gottlieb icke säga. Norr om Vorkuta finns emellertid ett läger, där fångarna hålls i strängaste isolering och varifrån sällan någon återvänder. Gottlieb hade, när han läst tidningarna, undrat om Tamvelius verkligen är Bornscheins källa. Gottlieb kan inte med säkerhet erinra sig att han samtalat med Bornschein om Wallenberg, eftersom hans minne för vissa perioder är starkt försvagat, men på grund av det intresse Gottlieb hade av fallet Wallenberg, hade han talat om Wallenberg med många fångar och han ansåg det för sin del alldeles övervägande sannolikt att han talat om Wallenberg med Bornschein, som han fört många och långa samtal med. Kunde det inte möjligen vara så, att Bornschein

blandat ihop vad han av Gottlieb hört om en svensk med vad han hört från den föregivne svensken Tamvelius?

Gottlieb hade den uppfattningen att det var olyckligt, att somliga fångar sökte ge sig ut för att vara svenskar, danskar etc. Gottlieb hade intrycket att ryssarna förde en särskilt återhållsam politik och ansträngde sig att isolera bl.a. svenskar, danskar, belgare och holländare. Folk av sådana nationaliteter brukar icke få korrespondera med hemlandet.

Gottlieb ville tillstå, att han vid kommissarie Daniels-sons förhör med honom hade underlåtit att nämna en sak, som kan vara av intresse. Han hade i genomgångslägre Potma i Ryssland träffat en österrikare i 45-års åldern, troligen officer, som kände till fallet Wallenberg. Senare hade Gottlieb emellertid icke kunnat erinra sig vem av österrikarna det var som sagt detta och inte heller närmare vad han hade sagt om Wallenberg. I Potma fanns omkring 180 österrikare, varav ett 30-tal kvinnor. Gottlieb hade för sig, att officeren i fråga kom från ett fängelse, vilket kan ge någon ledning vid identifikationen. Gottlieb tror sig i Borås ha en lista över de 180 fångarna. Han lovade att återkomma för det fall att han skulle erinra sig någonting som kunde bidra till identifikation av hans sagesman. För närvarande kunde han icke erinra sig hur han såg ut, inte ens om det var en stor eller liten karl.

Stockholm den 12 oktober 1955.

Undert. Arne S. Lundberg.

Chiffertelegram (BUD)

P 2 2^I
Gottlieb.

Från Berlin

Avsant den / TELEX¹⁹ kl.

Inkom den 13/10 1955 kl. 1140

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 3

Urgent

46.

Edert chiffer 54 och 55. Publiciteten i frågan har redan nu lett till antal telefonpåringningar från särskilt svenska pressen här och hemma. Kan presumeras dessa starkt ökas. Därest Bornschein, som ev. anländer hit idag lämnar oss uppgifter utöver vad han sagt pressen, komma vi att besvara pressförfrågningar med hänvisning till pressbyrån, UD. Telegrafera om Ni d'accord. Självfallet kunna vi ej hindra vederbörande att lämna pressen alla upplysningar han önskar delge den. Vem är österrikaren?

Tamm

KOPIA

Gottlieb

Avskr. av ch.tel. från UD till generalkonsu-
latet i Berlin nr 57, 13/10-55.

Primo. Ni bör hänvisa pressförfrågningar
pressbyrån.

Secundo. För Eder information. Lorentzon har
redan hört Bornschein. Skulle denne taga
kontakt med Eder bör Ni ändå nedskriva vad
han har att berätta. Österrikaren är f.d.
tyske diplomaten Gottlieb. Ni bör söka av
Bornschein erfara med vilka österrikare han
sammanträffat så att vi kan fastställa var-
ifrån han fått sina uppgifter. Självfellet
får Ni härvid icke röja Gottliebs namn.

Från . Berlin

Avsändt dentelex/ 19 kl.

Inkom den 14 / 10 1955 kl. 2055.

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

47.

Edra chiffer 54, 55 och 56.

Bornschein besökt Generalkonsulatet idag klockan 17.15. Han vidhöll bestämt att han ej erhållit sina uppgifter om Wallenberg annat än genom Tamvelius. Denne hade under 3 å 4 månader 1953 vistats i ett läger i Tajsjedområdet för ca. 200 specialfångar, däribland Wallenberg och inom vilket båda kunnat röra sig fritt.

Edert chiffer 57. Bornschein erinrade sig blott tre österrikare nämligen Gottlieb, teologen Fritz Gebhardner baron von Walgenberg. Skriftlig rapport kommer att översändas första lägenhet. Vi ämnar jämväl söka kontakta en medfånge till Bornschein från Inta f.d. flygofficeren Klaus Dietrich, som även känt Tamvelius och väntas till Berlin inom kort.

Tamm.

KOPIA

Gottlieb

Utdrag av bil. t. Bonn 17.10.55.
(samtal med Bornschein)

- - - - -

Då jag frågade om B. mött någon tysk diplomat
nämnde han Roland Gottlieb.

- - - - -

Utdrag av bil. t. hbr fr. Berlin 17/10-55
/samtal med Bornschein/

På förfrågan, vilka österrikare som Bornschein erinrade sig ha sammanträffat med i sin fångenskap nämnde han i första hand diplomaten Roland Gottlieb och en teolog, dr. Fritz Gebhart, vilka båda repatrierats, Ävensom en baron von Waldenberg, som hanej var säker på om han vore österrikare eller polack.

förhör med från Sovjet
hemkomna holländska
fångar.

Haag den 30 november 1955.

Strängt förtroligt

Personligt

HP 39

Broder,

I anslutning till mitt brev av igår ber jag att ytterligare få anföras vad jag igår erfarit vid ett samtal i min bostad med ännu en av de den 20 november i år från Sovjet hemkomna fyra holländska fångarna.

1. Hans namn är Dolf Beernink, född 1920 i Cleve i Tyskland (vid Rhen nära holländska gränsen) där fadern var holländsk konsul. Beernink gick i skola i Tyskland men fullföljde sina universitetsstudier i Holland. Som reservofficer deltog han i det korta fälttåget mot tyskarna 1940, var under kriget verksam i den holländska motståndsrörelsen, häktades av tyskarna och satt i koncentrationsläger o:a fem månader men lyckades komma på fri fot.

Efter krigsslutet tog han 1945 anställning i den österrikiska Berkhauskoncernen och reste som representant för detta stora företag framför allt i Väst- och Öst-Tyskland, Ungern, Tjeckoslovakien och Schweiz. Under en sådan affärsresa häktades han vid zongränsen den 13 juni 1947 av ryssarna och fördes till Sachsenhausen.

Anklagades för spioneri; den omständigheten att han var född i Tyskland och att hans fader varit konsul anfördes som graverande omständigheter, likaså att han redan varit häktad av tyskarna för underjordisk verksamhet. Som för Beernink besvärande betecknades vidare att en av hans bröder, som under kriget tjänstgjort som officer i brittiska armén, efter kriget hade gift sig med en rysk

emigrantdam, grevinnan Lotte von Wrangel, nära släkt med den från ryska inbördeskriget kände generalen Wrangel.

Efter över 1 1/2 års oavbrutna förhör dömdes Beernink i början av 1949 till tjugofem års tvångsarbete och fördes till Sovjetunionen.

2. Fångtransporten tog nära tre månader och gick genom flera genomgångsläger. I början av april 1949 kom Beernink till Inta i nordöstra Ryssland, där han lades in på sjukhus (svårt undernärld efter vistelsen i Sachsenhausen). Fördes därefter i januari 1950 till Abis, ungefär halvvägs mellan Vorkuta och Inta och kom i april 1955 till Javas inom lägerområdet Potma (i Javas sammanfördes i stor utsträckning invalider och fångar, som ryssarna av olika skäl tog mera hänsyn till). Han kom slutligen i början av november 1955 till repatriandlägret i Bikovo och utväxlades i Berlin den 20 november.

3. Under en fångtransport på färden till Inta i mars 1949 hade Beernink träffat en man som sade sig vara svensk och heta Holzer Bergström. De hade tillbragt två å tre veckor tillsammans i samma järnvägsvagn och avbalkning, varför Beernink ännu efter över 6 1/2 år väl kom ihåg honom.

Beernink beskrev Bergström som påfallande blond, omkring 175 å 180 cm lång, avrundade anletsdrag, "mera av den ljusare slaviska typen än som jag föreställer mig en typisk svensk". Bergström hade uttryckligen sagt att han var svensk men det hade frångått att han levat relativt länge i Tyskland. Beernink tyckte sig komma ihåg att Bergström skulle ha kommit till Tyskland redan före kriget men gjorde alla reservationer för sin osäkerhet på den punkten. Vad Bergström gjort i Tyskland under kriget visste inte Beernink, kunde inte erinra sig något därom.

Bergström hade berättat att han efter krigsslutet arbetat - som fri arbetare - i urangruvorna i Erzgebirge, där han sedermera häktats av ryssarna, anklagats för spioneri och dömts till 25 års tvångsarbete. Bergström fördes också till Inta men fastän han och Beernink varit i samma läger där hade Beernink inte vidare träffat honom. Beernink var största delen av tiden i Inta i sjukhusbarack

och kom blott ihåg att han sett Beernink ett par gånger man knappast talat med honom. Hade hört att Bergström arbetade i kolgruvorna.

Någon gång under 1953 eller 1954 hade Beernink av någon som varit i Inta hört berättas att Bergström vore kvar i Inta och att det stode väl till med honom. I Bikovo hade han ånyo hört talas om Bergström genom sin landsman van de Wijngaart.

Beernink erinrade sig mycket bestämt att Bergström sagt sig vara svensk. Han hade talat tyska flytande. Om han hade haft någon accent kom inte Beernink ihåg: man träffade ju folk från Europas alla hörn som talade tyska och folk, som talade alla slags tyska dialekter och fäste sig inte mycket vid språkliga egenheter, med mindre de vore särskilt påfallande.

4. Beernink hade aldrig träffat eller hört talas om någon annan svensk än Bergström, med följande två undantag:

a) Tamvelius, om vilken van de Wijngaart berättat i Bikovo. Beernink hade varit Wijngaart behjälplig med att i Bikovo skriva ett brev till Tamvelius i Inta - "eftersom jag någorlunda lärt mig ryska". Något svar hann inte komma innan hemresan anträdde.

b) I Bikovo, kort före hemresan hade Beernink kommit i samtal med en man, som uppgav sig vara svensk och heta Italiener. Det var ett flyktigt sammanträffande, Beernink hade ej frågat närmare och vederbörande hade intet berättat om sig själv. (De flesta i Bikovo var ytterst försiktiga och förbehållsamma inför den förestående befrielsen och rädda för komplikationer i sista minuten). Beernink trodde att Italiener vid detta laget vore repatrierad. Säker kunde man dock inte vara: det fanns personer som gått i månader i Bikovo och väntat och även sådana som skickats tillbaka till fångläger igen.

5. I Javas i början av april 1955 hade Beernink träffat en österrikare Roland Gottlieb, som före kriget bott i Sverige och gift sig med en svenska staden "Bro" (? Örebro?) Denne hade under slutet av kriget varit tjänsteman vid tyska legationen i Sofia och där vid den ryska ockupationen i september 1944 liksom hela den övriga legationspersonalen häktats

och förts till Sovjetunionen. I juni 1955 lämnade Gottlieb Javas och Beernink hade sedermera, medan han (B.) ännu var kvar i Javas, erfarit att Gottlieb frigivits, att han träffat sin hustru i Wien och med henne rest över Bonn till Sverige. Vare sig det vore riktigt eller ej att Gottlieb kommit till Sverige borde man, menade Beernink, söka få tag i honom och fråga ut honom, då han genom sina svenska förbindelser finge antagas ha lagt särskilt på minnet vad han hörde om svenska fångar i Sovjet.

6. Beernink hade i Bikovo ytterligare träffat en dansk Paul Nelson (Nielsen?) och en finländare Dimitri Meissner. Beträffande hans relationer om dessa skall jag göra promemorier för min danske respektive finländske kollega samt skicka Dig genomslag.

+ + +

Om vid samtal som jag skall försöka ha med de två andra nyss hemkomna Rysslands-fångarna - jonkheer van Panhuys och hr Boose - något av intresse skulle framkomma, återkommer jag snarast.

Din tillgivne

u/Sven Dahlman

Gottlieb

Utdrag ur chifffertelegram till
besk:en i Wien den 25.5.56

Nr. 22

För Eder information information inför samtalet Riegler:
Vi hålla ej för otroligt de personer Schröder träffat heta
Bergström Tavelius. Uppgiften om att den äldre svensken vore
diplomat kan antingen vara ett minnesfel då Tamvelius diplom-
arkitekt eller sammanblandning med svenskgifte österrikiske
diplomaten Gottlieb, vilken talar bra svenska.

Cabinet

Gottlieb
Bil. hbr Leifland-Lorentzon 24.5.57

Utdrag.

P.M. ang. samtal
med Wolf von Hülsen

På fråga om von Hülsen kunde namngiva någon
Heimkehrer, som eventuellt skulle kunna lämna
värdefulla upplysningar för våra undersökning-
ar, nämnde han följande namn.

G o t t l i e b , gift med en svenska,

Isny/Allgäu den 22 maj 1957.

/u/S.Lundström